

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ,
O.P.S., PŘÍBRAM

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Problematika československo-německých vztahů
v období první československé republiky

Autor práce: Lukáš Ryčl
Studijní obor: Regionální studia
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: Mgr. Strnad Štěpán
Katedra: Katedra společenských věd

2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Štěpánu Strnadovi, za cenné rady, připomínky a vedení práce.

Obsah

ÚVOD	5
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	6
2 HISTORIE ČESKO–NĚMECKÉHO SOUŽITÍ	7
2.1 Přemyslovci	7
2.2 Lucemburkové	8
2.3 Habsburkové.....	10
3 PŘECHOD OD MONARCHIE K REPUBLICE	14
3.1 Vznik Československé republiky	15
3.2 Pařížská mírová konference	18
3.3 Vývoj ústavnosti	19
4 ČESKOSLOVENSKO A NĚMCI V POČÁTCÍCH REPUBLIKY	21
4.1 Demografie republiky	22
4.2 Politická scéna a instituce	23
5 ZAHRANIČNÍ POLITIKA	26
5.1 Velká a Malá dohoda	28
5.2 Ženevský protokol a Dawesův plán.....	29
5.3 Locarnské dohody.....	30
6 POČÁTKY NĚMECKÉHO NACIONALISMU	32
6.1 Československé hospodářství.....	33
6.2 Hospodářská krize v roce 1929 a její dopad	34
6.3 Radikalizace německých nacionalistů	36
6.4 Nástup NSDAP k moci - vzednutí vlny německého šovinismu.....	38
7 OD PARLAMENTNÍCH VOLEB V ROCE 1935 K PLÁNU „ZET“	41
7.1 Zotavování se z hospodářské krize	42
7.2 Vývoj sudetoněmecké strany po vítězství ve volbách	43
7.3 Protinacistické organizace v Československu.....	44
7.4 Československo-německé vztahy na mezinárodní scéně.....	45
7.5 Budování obrany státu	47
7.6 Československý návrh národnostního vyrovnání	48
7.7 Henleinovo odmítání smíru	49
7.8 Anšlus Rakouska	50
7.9 Karlovarský program a květnové nepokoje	51
7.10 Plán „ZET“ - Runcimanova mise	52
8 MNICHOVSKÁ DOHODA A JEJÍ NÁSLEDKY	54
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
ABSTRAKT	59
ABSTRACT	60

ÚVOD

Téma problematiky československo-německých vztahů v období První Československé republiky bylo vybráno pro vypracování bakalářské práce především z důvodu, že sžívání těchto dvou odlišných kultur po staletí provázelo a ovlivňovalo vývoj české státnosti. Zatímco v dobách rakouské monarchie užívali němečtí obyvatelé Čech výsadního postavení, vznikem samostatného československého státu došlo k razantní proměně ve struktuře společnosti. Během relativně krátkého období, byli občané německé národnosti nuceni přijmout fakt, že se stali národnostní menšinou ve státě, který vznikl na základě myšlenky československého národa.

Díky aktivitě českých a slovenských politiků na mezinárodní scéně, v průběhu První světové války podařilo, se podařilo nalézt podporu pro vznik samostatného československého státu. Zatímco Češi a Slováci oslavovali, početná německá menšina odmítala setrvání v tomto státním útvaru. Němci se přitom odvolávali na sebeurčovací právo svého národa. V poválečné Evropě však byla snaha eliminovat další případnou rozpínavost německého národa a tak veškeré snahy o vytvoření velké německé říše, jejíž součástí měli být i čeští Němci, nemohly být akceptovány. Byly proto podepsány dohody a smlouvy, které nově vzniklému Československu garantovaly neměnnost státních hranic. Je možné tvrdit, že se čeští Němci vesměs smířili s nastalou situací a byli ochotní s Čechoslováky spolupracovat. Celosvětová hospodářská krize z roku 1929 však přinesla zlom v dosavadním stavu. Československo bylo postiženo oproti ostatním evropským zemím podstatně silněji. Mezi nejvíce postižené oblasti československého území patřil především průmysl nacházející se v pohraničních oblastech, kde žila převážně německá menšina. Neschopnost Československa řešit tuto situaci vedla k zesílení nacionalistických tendencí německých obyvatel, které byly umocněny nástupem Adolfa Hitlera k moci. Německý nacionalismus získával na stále větší intenzitě. Díky obrovské základně německých nacionalistických organizací docházelo k masovému odklonu českých Němců od prorepublikového aktivismu. Postupem času došlo k naprosté polarizaci vztahů Čechů a Němců, která vyvrcholila v otevřenou nenávistnou kampaň proti Československu. Před strachem z ozbrojeného konfliktu s Německem, českoslovenští spojenci, Francie a Velká Británie, přiměli Československo, aby přijalo tzv. „Mnichovskou dohodu“, jejímž hlavním bodem bylo odstoupení příhraničních oblastí Německu. Přijetím této smlouvy formálně zanikla První Československá republika.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Hlavním cílem bakalářské práce je popsat vývoj vztahů mezi Čechy a Němci s důrazem na období První Československé republiky. S pomocí literárních a elektronických zdrojů bude tato práce pojednávat především o důvodech vzniku německého nacionalismu na území Československa a přístupu československé politiky k německé menšině. Dále bude zaměřena na domácí a zahraniční politiku Československa, politické strany a organizace, hospodářskou situaci, kulturní a společenský život obou národností.

V bakalářské práci jsou zohledněny nejen české, ale i německé zdroje, čímž má být vyjádřena snaha o objektivní zhodnocení zkoumaných skutečností. V úvodní kapitole bakalářské práce bude popsán historický vývoj česko-německých vztahů od osídlení střední Evropy až po vznik samostatného Československa. Samotným přechodem od monarchie k republice se zabývá kapitola druhá. Následující kapitola popisuje uspořádání nového státu s důrazem na nastínění možných třecích hran ve vztahu Čechů a Němců. Velmi důležitou součástí prvorepublikové politiky byla politika zahraniční, již je věnována další kapitola. Jsou zde uvedeny základní priority českého státu, spojenecké smlouvy a garance zabezpečení existence Československa. Následující dvě kapitoly jsou zaměřeny na zvyšující se problematiku česko-německého soužití. Bakalářská práce v nich popisuje postupný přechod českých Němců od aktivismu k iredentismu a nacionalismu, který vyvrcholí k otevřené nenávisti mezi Němci a Čechy. Závěrečná kapitola popisuje dopad Mnichovského diktátu, který ukončil spory o pohraniční území Československa.

2 HISTORIE ČESKO–NĚMECKÉHO SOUŽITÍ

Počátkem středověku, kolem roku 476 n.l. na území Čech pronikají z východu první Slované, kteří odsud vytlačují germánské kmeny dál na západ. Během několika let je celé území obýváno několika skupinami, jako jsou Češi, Chebané, Lučané, Pšované a další¹. Tyto kmeny se v 7.století stávají součástí Sámovy říše (asi 624 až 659). V našich dějinách je to poprvé, kdy jeden panovník vládne všem slovanským kmenům na území Čech. Důvod spojení byl nasnadě, jako celek byly tyto kmeny schopny mnohem lépe odolávat nájezdům svých nepřátel z východu, ale především výbojné politice Franské říše. To se osvědčuje a roku 631 poráží vojsko Sámovy říše v bitvě u Vogastisburgu armádu franského krále Dagoberta. Tento střet můžeme považovat jako první náznak vztahů, jímž se budou obyvatelé těchto území dále ubírat. Po smrti Sába se říše rozpadá a na dalších dvě stě let je naše území rozděleno mezi jednotlivé slovanské kmeny. Toto období přerušilo vznik Velkomoravské říše, kolem roku 830.

2.1 Přemyslovci

Dalším významným obdobím pro vývoj vztahů mezi Germánci a Slovany žijící na území Čech byl nástup dynastie Přemyslovců roku 870. Ta vládla naší zemi více než 400 let, do roku 1306, kdy tento rod vymřel po meči, vraždou 17-ti letého krále Václava III. Přemyslovci dosáhli mnoha významných úspěchů proti svému západnímu sousedu. Tyto dílčí vítězství v konečném důsledku vedli k české samostatnosti. Ovšem nepředbíhejme a pojďme se na tyto události blíže zaměřit.

Roku 973, za vlády Boleslava II. bylo v Praze zřízeno biskupství, což byl velký úspěch pro české křesťany. Do té doby byly čeští duchovní nuceni řídit se vůlí biskupství v Řezně, které tímto krokem ztratilo kontrolu a moc nad činností českého duchovenstva. Bohužel realita nebyla zcela tak jednoznačná, neboť prvním biskupem se stal Sas, Thietmar a do konce 12. století ze sedmnácti pražských biskupů jich 7 bylo germánského původu².

Prvním Přemyslovcem, jenž usedl na královský trůn se stal roku 1085 Vratislav II. Tímto titulem se mohl pyšnit za vojenskou podporu, kterou prokázal oddanost Římské říši, konkrétně císaři Jindřichu IV.. Ten mu české království udělil v léno. To znamenalo, že léno sice mohl užívat podle svých představ, avšak byl za to povinen vykonávat pro svého lenního

¹ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 8. ISBN 80-85374-22-6.

² RÁDL, E. *Válka Čechů s Němci*. Praha: Melantrich, 1993, s. 38. ISBN 80-7023-147-5.

pána určité služby, odvádět mu pravidelné platby a být mu „nápomocen radou a pomocí“.³ Tento titul však nebyl dědičný a tak ani bratr Vratislava II. Konrád I. Brněnský jenž vládl po jeho smrti osm měsíců, ani syn Břetislav II. nemohli být nazýváni králem, nýbrž pouze knížetem. V době panování Vratislava II. působí na českém území kanovník Kosmas, v jehož latinsky psané Kronice České může nalézt některé protiněmecké postoje. Ani v Kosmově době však ještě Němci uvnitř země nejsou pro Čechy žádnou zátěží, hrozbou představují pouze Němci za hranicemi, v sousedství českého státu.⁴

Na počátku 12. století se mění taktika, kterou Germánci hodlají expandovat na východ. Toto období je nazýváno Velká kolonizace a označuje proces dobývání a osídlování nových zemědělsky využitelných poloh. Postupem času se tito noví osadníci zaměřují i na oblasti s hornickou činností. Vznikají tedy na českém území osady, kde převažuje německá populace. Od počátku 13. století bylo kolonizováno hlavně Českobudějovicko, Českomoravská vrchovina, Jizerské hory, pustá a zalesněná podhoří Český les, Krušné hory, Lužické hory, Krkonoše. Noví osadníci sem přicházeli především z oblasti Bavorska, Frank a Horního Saska⁵. Zatímco se na kolonizaci venkova podílelo české etnikum spolu s příchozími osadníky z výše uvedených oblastí, rozvoj velkých měst souvisel především s aktivitou německého živlu.⁶ Samotný příchod Němců do Čech můžeme považovat za prospěšný, přinášeli s sebou nové nástroje a technologie pěstování zemědělských plodin. To bylo pro ekonomiku českého království rovněž velice důležité. Co na počátku zemi přináší rozkvět, ukáže se v budoucnu chybou, která vrhne český národ na stovky let do područí německé menšiny. Konec velké kolonizace se v podstatě kryje s nástupem nové vládnoucí dynastie na český trůn, kdy se králem stává Jan Lucemburský.

2.2 Lucemburkové

Za panování této dynastie se vztah k německé menšině a vůbec vztah k cizincům výrazně změnil. Zatímco koncem 12.století a ve 13.století začali čeští panovníci zvat Němce ze sousední říše ve velkém množství do země⁷, za vlády Lucemburků začínali snahy o zmenšení vlivu cizinců na správě českého království. Především Karel IV. A jeho syn Václav IV. K tomuto notně přispěli. Po Janu Lucemburském (1310 – 1346), který padl v bitvě

³ HARNA, J., FIŠER, R. *Dějiny českých zemí I.* Praha: Fortuna 1995, s. 59. ISBN 80-7168-521-6.

⁴ RICHTER, K. *Sudety.* Praha: Fajma, 1994, s. 11. ISBN 80-85374-22-6.

⁵ HARNA, J., FIŠER, R. *Dějiny českých zemí I.* Praha: Fortuna, 1995, s. 131. ISBN 80-7168-521-6.

⁶ ČORNEJ, P. *Panovníci českých zemí.* Praha: Fragment, 1992, s. 25. ISBN 80-901070-5-2.

⁷ RÁDL, E. *Válka Čechů s Němci.* Praha: Melantrich, 1993, s. 42. ISBN 80-7023-147-5.

u Kresčaku, se na český trůn dostává jeho syn Karel IV. Ten zpustošenou zemi vyzdvihuje na úroveň nejvyspělejších zemí soudobé Evropy. Za jeho vlády bylo povýšeno pražské biskupství na arcibiskupství, byla založena univerzita Karlova, Nové město pražské aj.. Roku 1355 byl zvolen císařem Svaté říše římské.

V průběhu jeho vlády, působením složité souhry geografických, demografických a ekonomických činitelů se brzy po stěhování národů vytvořila nikým neurčená a přitom po věky trvající hranice, která oddělovala dynamičtěji se rozvíjející západní oblasti od střední a východní Evropy, opouštějící daleko pomaleji, většinou až pod vnějšími podněty, strnulé formy hospodářského a společenského života.⁸ Tato hranice existuje v podstatě v nezměněné podobě dodnes. Jde o oblast Šumavy, Českého lesa a Krkonoš, tedy území jež bude o mnoho století později, roku 1938, předmětem sporu mezi Československem a Německem. V té době však docházelo ke sžití Němců s českým etnikem a nemalá část jich dokonce dávala najevo české vlastenectví. Jak už bylo zmíněno v Kosmově kronice, nebezpečí hrozilo od Němců za hranicemi.

Po smrti Karla IV v roce 1378 usedá na trůn jeho nejstarší syn Václav. Ač nepříliš schopný panovník, vydal listinu, pro české království tak důležitou, která dala právní oporu proti cizincům na území koruny české – Dekret kutnohorský. V době vlády Lucemburků nelze hovořit o přesném rozdělení populace na Němce a Čechy či rodáky a přistěhovalce. Lidé se často stěhovali za prací, hranice států se neustále měnily a ani jazyk, kterým lidé mluvili nemusel vždy poukazovat na národnostní příslušnost. Jde tedy spíše o mocenský boj a touhu Václava IV. ukázat svoji sílu a suverenitu. Dekret kutnohorský je listina omezující vliv cizinců na pražské univerzitě. Do té doby byl poměr hlasů na univerzitě 1:3 v neprospěch Čechů, Dekretem došlo k otočení tohoto poměru. Tento akt však vedl k masivnímu odchodu Německých profesorů i studentů na jiné univerzity střední Evropy. Že text Dekretu kutnohorského nabádal k jistému znevýhodňování cizinců, si můžeme demonstrovat na jeho úryvku: *„I když totiž každý člověk je povinen milovat každého člověka, přece jen je potřeba, aby samo toto milování vycházelo toliko z náklonnosti náležité; dávat přednost v lásce cizinci před domácím je proto zvrácením náležité náklonnosti, ježto pravá láska začíná vždy u sebe sama a potom se přenáší na potomky podle příbuzenství. Protože pak národ německý, který nemá vůbec žádného obyvatelského práva v Českém království, v rozličných záležitostech na pražském vysokém učení si osvojit k užívání tři hlasy, jak nás o tom došla věrohodná zpráva, a poněvadž národ český, téhož království pravý dědic, těší se a užívá toliko jednoho hlasu, my*

---

⁸ HARNA, J., FIŠER, R. *Dějiny českých zemí I.* Praha: Fortuna, 1995, s. 132. ISBN 80-7168-521-6.

*tedy, považující za nespravedlivé a značně nevhodné, aby z prospěchu obyvatel, kteří po právu na něj mají nárok, těžili nadměrně cizinci a přistěhovalci, a oni pak aby se cítili být utiskováni nedostatkem a nevýhodami“.*⁹

Po upálení kazatele a církevního reformátora Jana Husa, roku 1415 se na území českého království zvedá revoluční vlna a přívrženci jeho učení, jež si říkají Husité, povstávají proti světské i církevní moci. Nelze popřít i nacionální vášně z toho všeho odvozené. Nekvasily samy od sebe. Vždyť Husa zradil a vydal katům německý král Zikmund, umučen byl v Německu, jeho žaláři byli Němci, hranici podpálil německý kat...Křížové výpravy vpadaly do Čech hlavně z německého území a žoldnéři, kteří vraždili a plenili vesnice a města, mluvili většinou německy.¹⁰ Husitské války české zemi především uškodily, nicméně napomohly faktu, že byla oslabena pozice Němců v českém království. To platilo i roku 1500, kdy si za vlády Vladislava Jagellonského, vymohli čeští stavové na základě zemského řízení, že zemské sněmy budou zastoupeny výhradně českou šlechtou.¹¹

2.3 Habsburkové

Po smrti Ludvíka Jagellonského v bitvě u Moháče se o český trůn ucházelo několik kandidátů, leč výbor 24 volitelů, vybraných zemským sněmem, se 23.10.1526 jednoznačně dohodl na osobě rakouského arcivévody Ferdinanda Habsburského¹². Od tohoto data se na téměř čtyři staletí stáváme součástí rakouské monarchie. Po počátečních nesmělých krocích se vliv Němců opět zvýšil. Tomuto faktu výrazně napomohl příchod luteránství do českých zemí, které programově navazovalo na husitství a sblížilo tak protestanty jak české, tak německé. Němci tedy opět překračovali naše hranice a usidlovali se v dříve vyklizených oblastech. Došlo k mírnému zlepšení vztahů, alespoň v rámci protestantské populace. Pojítkem pro tento svazek byl odpor vůči Habsburkům. Přísně katolická rodina neměla pochopení pro jiná náboženství na svém území. Tento spor vyvrcholil roku 1618, kdy vypuklo české stavovské povstání.

Nenechme se mýlit slovem české povstání. Pokud se podíváme na jména jeho vůdců, nalézáme zde v drtivé převaze Němce. Hrabě Thurn, Linhart Colona z Felsu, bratři Šlikové,

---

⁹ LUCEMBURSKÝ, V. *Dekret Kutnohorský* [online]. [cit. 21-3-2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskaliteratura.cz/dok/dekret.htm>>

¹⁰ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 17. ISBN 80-85374-22-6.

¹¹ SEIBT, F. *Německo a Češi*. Brno: Centa, 1996, s. 154. ISBN 80-200-0577-3.

¹² ČORNEJ, P. *Panovníci českých zemí*. Praha: Fragment, 1992, s. 42. ISBN 80-901070-5-2.

Kašpar Kaplíř ze Sulevic, Jan Jiří ze Vamberku aj.¹³ To naprosto dokazuje, že v této době nebyl národ rozdělen na Němce a Čechy. 8. listopadu 1620 dochází k rozhodující bitvě, při níž Ferdinand II. rozdrtil stavovská vojska a získal tak zpět plnou kontrolu nad českým královstvím. Tyto události se staly na pozadí celoevropského konfliktu, třicetileté války, po jejímž skončení, roku 1648, byly Čechy ještě více přivinuty k Rakousku, začala doba poněmčování. To trvalo téměř dvě stě let. Docházelo k vytlačování českého jazyka ze škol i úřadů. Všechny významné státní pozice byly obsazovány příslušníky německého národa. Silný Vídeňský centralismus naprosto ovládal dění v českých zemích.

Čtyřicátá léta 19. století jsou zmítána revoluční vlnou, která Evropou postupuje. V počátcích stáli Češi i Němci žijící v Českém království při sobě a společně zakládali výbory, jež si kladli za cíl zlepšení podmínek pro obyvatele své země, bez ohledu na národnost. V průběhu dění však Češi působili aktivněji a Němci začali tato sdružení opouštět a zakládali jiná. Přispívali k tomu nejen rozpory mezi požadavcích jednotlivých frakcí, ale i strach, že Češi usilují od oddělení od Rakouska a spojení se s carským Ruskem.

V červnu 1848 svolal František Palacký Slovanský sjezd v Praze, který vyvolal prudký odpor německého liberálního i demokratického občanstva v českých zemích, ale hlavně ve Vídni a také v německých státech. Vyústil v zuřivou protičeskou a protislovanskou kampaň v německém a především vídeňském tisku. 12. června byla jednání ukončena z důvodů nepokojů pražského obyvatelstva, které bylo potlačeno vojskem knížete Windishgrätze. Po krvavém vítězství nad demonstranty, byl Windishgrätz českými Němci oslavován jako ochránce německví. Paradoxem bylo, že na barikádách umírali nejen čeští demonstranti, ale rovněž němečtí dělníci a liberálové, kteří bez ohledu na národnostní problematiku položili životy za zlepšení sociálních podmínek v Českém království.

V září roku 1848 dochází k mnoha podstatným změnám v životě obyvatel Rakouského císařství. Dochází ke zrušení roboty, císař uděluje hromadné amnestie účastníkům protistátních demonstrací. Navíc, rakouská vláda vydala vládní nařízení o zavedení češtiny jakožto povinného jazyka na středních školách v českých oblastech. Němci naopak požadovali rozdělení Českého království do okresů dle národnostního složení a rozsáhlou autonomií v národnostních záležitostech. Optimismem naplnění Češi na 1. máje roku 1849 demonstrují v Praze. Lidé v ulicích zpívali Hej, Slované a mládež vykřikovala Ať žije republika! Za několik dnů úřední moc udeřila. V noci na 10. května byli pozatýkáni vůdci připravovaného povstání.¹⁴ Nastává doba tzv. Bachova absolutismu, která bude trvat rovných

¹³ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 19. ISBN 80-85374-22-6.

¹⁴ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 33. ISBN 80-85374-22-6.

deset let, během kterých k významnému omezení svobod občanů Českého království. Po pádu Bachovi vlády čeští politici znovu začali usilovat o větší autonomii Českého království. V roce 1861 František Palacký, propagátor federativního zřízení monarchie, zjišťuje, že federativní program nebude moci prosadit a proto společně s Riegerem uzavřeli dohodu s českou šlechtou, podle které bude česká věc hájena na základě práv Svatováclavské koruny. Naděje i touhy Slovanů byly zmařeny únorovým patentem (z 26. února 1861) Schmerlingovy vlády, podle nějž byla vláda znovu centralizována a postavena pod kontrolu dvou sněmoven – státní rady a říšské rady.¹⁵

V polovině šedesátých let se začaly vyostřovat vztahy mezi Rakouskem a Pruskem. Dosud totiž nebyla dořešena otázka, zda se podaří vytvořit německý národní stát sloučením všech jedenačtyřiceti německých států a státek, které byly členy německého spolku.¹⁶ Zatímco Rakousko nemělo ve svém čele silnou osobnost, na straně německé jí bezesporu byl Bismarck. Tento energický politik usiloval o oslabení moci Rakouska v německém spolku. To vedlo nevyhnutelně ke konfliktu těchto dvou zemí. Roku 1866 jsou Rakušané drtivě poraženi a Pruská armáda začíná obsazovat Čechy. Čeští vlastenci cítí příležitost, jak se odpoutat od rakouské nadvlády a tak vyjednávají s Bismarckem. Velením Pruské armády byl přijat tzv. Fričův program, který měl Českému království zajistit svobodnou volbu o svém setrvání v rakouské monarchii. Při podepsání míru mezi Rakouskem a Pruskem však nebylo toto zohlednění nikde uvedeno a Čechům nezbylo nic jiného, než dále setrvávat pod rakouskou nadvládou.

Píše se rok 1867 a dochází k historickému milníku Rakouské monarchie. V její západní části si zajistili proti výrazné většině Slovanů faktické vůdčí postavení Němci, ve východní (Uhrách) Maďaři, představující zhruba polovinu zdejšího obyvatelstva. To ještě posílilo národnostní boj Čechů. Proti požadavkům jejich plného zrovnoprávnění s Němci a Maďary přiznáním zemím korun svatováclavské obdobného postavení jako mělo Uhersko se však stavěly oba vládnoucí národy.¹⁷ Skupina kolem Palackého se začala poohlížet po mezinárodní podpoře. Neúspěchem však končí vyjednávání s Ruskem i Francií. Zvyšující se národněosvobozené tendence nezůstávají zcela bez povšimnutí. Císař František Josef cítí, že je třeba Čechy uchlácholit a přislubuje jim, že se nechá korunovat českým králem a zajistí vyrovnání s Českým královstvím, jako tomu bylo v případě Uher. Němci byli zděšeni, že by panovník přiznal Čechům jejich práva a snažili se případnému vyrovnání zabránit. Proti

¹⁵ SLÁDEK, M. *Němci v Čechách*. Praha: Pragma, 2002, s. 12. ISBN 80-7205-901-7.

¹⁶ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 42. ISBN 80-85374-22-6.

¹⁷ KLIMEK, A. *Československá zahraniční politika 1918 – 1938*. Praha: ISE, 1995, s. 15. ISBN 80-85241-88-9.

Čechům je zahájena propaganda, která je má v očích vladaře zdiskreditovat. Nakonec František Josef , po nátlaku zástupců německého obyvatelstva, v roce 1871 myšlenku na českou autonomii opouští.

Poté, co se Němcům podařilo zmařit českou autonomii, již jen málokdo vkládal naděje do spojení s Rakouskem. To platí i o Františku Palackém, který byl největší zastánce spolupráce s monarchií. V devadesátých letech 19. století dochází k rychlému nárůstu počtu různých německých nacionálních hnutí na území Čech. Jednalo se i polovojskové organizace s důrazem na nacionalismus. Dochází k vytlačování českých rodin z oblastí, kde převažovalo německé etnikum. Nejradikálnějším hnutím byla Schönererova strana. Ta požadovala ostře německý kurz pro celou monarchii a připojení k říši. Postupně vznikali další subjekty jako např. Německá národně socialistická strana dělnická, které hlásaly otevřenou nenávisť vůči českému etniku. Ve volbách v roce 1911 získali němečtí radikálové 22 křesel, němečtí agráři 26 křesel, Německá dělnická strana 3 křesla, ve srovnání s 23 křesly sociálních demokratů, na české straně ztráceli význam mladočeši a do popředí se dostávaly dvě strany budoucnosti, čeští agráři a čeští národní socialisté.¹⁸

---

¹⁸ SLÁDEK, M. *Němci v Čechách*. Praha: Pragma, 2002, s. 21. ISBN 80-7205-901-7.

3 PŘECHOD OD MONARCHIE K REPUBLICE

Dne 26. června 1914 je spáchán, srbským nacionalistou, atentát na následníka rakouského trůnu arcivévodu Františka Ferdinanda. Tato událost poslouží Rakousku a Německu jako záminka k rozpoutání války, kterou chtějí tyto země vyřešit nové rozdělení moci v Evropě. Válka vypukla jako konflikt mezi Rakouskem a Srbskem, ale když Německo vyhlásilo válku Rusku, které přispěchalo na pomoc Srbsku, stala se válka v očích střední Evropy jasným konfliktem mezi Němci a Slovany.¹⁹ Čeští Němci nepochybuji o vítězství ústředních mocností a spřádají plány na připojení Českého království k Německé říši po ukončení tohoto ozbrojeného konfliktu. Naproti tomu stála skupina českých vlasteneckých politiků vedená T.G.Masarykem, působící v exilu, která své aktivity směřovala k vytvoření samostatného státu. S datem 14. listopadu 1915 bylo v Paříži publikováno prohlášení Českého komitétu zahraničního, ve kterém se po nastínění celkové situace a vyjmenování konkrétních projevů protičeské perzekuce pravilo jasně: „Všechny české strany domáhaly se samostatnosti národa posud v rámci Rakouska–Uherska; průběh bratrovražedné války a bezohledné násilí Vídně nutí nás domáhat se samostatnosti bez ohledu na Rakousko–Uhersko... Žádné kompromisy již! Žádná poloviční opatření! ... To, co ode dneška chceme, je zcela nezávislý česko–slovenský stát. Rakousko přestalo existovati.“ Pod tímto dokumentem byli podepsáni poslanec T. G. Masaryk a poslanec agrární strany Josef Dürich (1847-1927) a jedenáct vůdčích představitelů zahraničních spolků v USA, Rusku, Anglii a Francii, mj. také malíř František Kupka. Záměrně nebyl podepsán Edvard Beneš, který se neměl v nejisté situaci předčasně kompromitovat. Za účasti Milana Rastislava Štefánika (1880-1919) byla organizační výstavba dokončena v únoru 1916, kdy byl zahraniční komitét přeměněn v Národní radu československou za předsednictví T. G. Masaryka.²⁰

Ne všichni političtí představitelé Čech sdíleli Masarykovo názory. Skupinka českých poslanců říšského sněmu podepisuje v roce 1917 dopis, kde se uvádí, že český národ vidí svou budoucnost „*jedině pod žezlem Habsburským*“²¹ Vojensko–byrokratická diktatura, která za první světové války panovala měla výrazně protičeský, nacionálně německý charakter. Administrativní nařízení měnila jazykovou praxi u mnoha státních úřadů plně ve prospěch němčiny. Stále jasněji se také rýsovala ústavní přestavba říše. V roce 1915 došlo ke změně státního znaku, který heraldicky stvrzoval dualismus, zato popřel jednotu zemí Koruny české.

¹⁹ SLÁDEK, M. *Němci v Čechách*. Praha: Pragma, 2002, s. 21. ISBN 80-7205-901-7.

²⁰ URBAN, O. *České a slovenské dějiny do roku 1918*. Praha: Svoboda, 1991, s. 247 – 248.

²¹ AUGUSTA, P., HONZÁK, F. *Československo 1918 – 1938*. Praha: Albatros, 1992, s. 2. ISBN 80-00-00311-2.

V souvislosti s tím bylo také použito názvů „rakouské země“ a „Rakousko“, když dosud se používal název „Království a země v říšské radě zastoupené“. I když proměny neměly okamžité státoprávní následky, tak naznačovaly možný směr vývoje státu. Dalším krokem mělo být rozdělení českých zemí na oblasti německé a smíšené, české by nebyly žádné. Úředním jazykem by se všude stala němčina, ve smíšeném území by se čeština mohla využívat jen při vnějším styku s úřady. S útokem proti češtině a českému národnímu smýšlení byly spojeny perzekuční zásahy proti českému kulturnímu a duchovnímu životu. Zakázány byly například knihy, které připomínaly český stát a velkou dějinnou minulost, mnohé časopisy a docházelo i k zásahům v učebnicích a v repertoáru divadel.²²

Když situace na frontě dává tušit, že prohra Rakouska a Německa je nevyhnutelná, začínají čeští Němci jednat. V reakci na Tříkrálovou deklaraci, která usiluje o jednotu českých zemí, jedenadvacátého ledna 1918 se ve Vídni sešli němečtí poslanci z českých zemí a jako odpověď na „nehorázné požadavky Čechů“ schválili rezoluci příkře odmítající jakékoli české nároky na pohraniční oblasti a požadující oddělení od vnitrozemí v podobě samosprávné provincie Deutschböhmen.²³ Odvolávali se přitom na prohlášení českých politiků z května 1918, že každý národ má právo na sebeurčení. Tato přání nebyla vyslyšena. Týden před 28. říjnem vyhlásují rakouští poslanci vytvoření nového státu Německé Rakousko, které však nemá dlouhého trvání. 28. října 1918 Český národní výbor v Praze vyhlásuje vznik samostatného Československého státu, do jehož čela je zvolen první Československý prezident, vůdce zahraničního odboje, Tomáš Garrigue Masaryk. Od tohoto dne datujeme období, které nazýváme První Československá republika.

3.1 Vznik Československé republiky

Československá republika tedy vznikla 28. října 1918 obnovením bývalého Českého státu a tzv. historických zemí Svatováclavské koruny: Čech, Moravy a Slezska, ke kterým bylo připojeno Slovensko a Podkarpatská Rus.²⁴ Přípravy na vznik republiky pochopitelně netrvali krátce. Už roku 1914 vydává T.G.Masaryk memorandum vládám Dohody žádající samostatný Československý stát. Poté chronologicky následují: Ustavení Českého komitétu v Paříži roku 1915, kde je T.G.Masaryk uznán hlavou odboje, Ustanovení národní rady Československé roku 1916, o rok později jsou československé legie uznány vládami států

²² KVAČEK, R. *Dějiny Československa 1648-1918*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 500. ISBN 80-86287-48-3.

²³ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 61. ISBN 80-85374-22-6.

²⁴ SLÁDEK, M. *Němci v Čechách*. Praha: Pragma, 2002, s. 41. ISBN 80-7205-901-7.

Dohody a konečně roku 1918 Pittsburská a Washingtonská deklarace, kterou exilová vláda prohlašuje Československo samostatným státem.²⁵ Když dopoledne 28. října přebírali zástupci Národního výboru Obilní ústav, tak v ulicích už probíhali manifestace reagující na Andrásyho nótu, ve které rakouská vláda přistoupila na podmínky amerického prezidenta včetně uznání práv Čechoslováků a Jihoslovanů. Tato situace je přiměla k dalším rozhodnutím. Dostavili se na místodržitelství a prohlásili, že Národní výbor přebírá správu země. Nejdříve zřejmě počítali se schválením svých akcí vídeňskou vládou, což by se u prvních kroků snad mohlo stát, pokud by byly považovány za naplňování federalizační koncepce. Pak ale Národní výbor učinil rozhodnutí, které ji vylučovalo – vyhlásil samostatný stát. Ještě navečer 28. října schválil Národní výbor zákon o zřízení československého státu, tak se návrh prvního zákona československého státu vešel bez problému na jednu stránku. Měl pouze pět článků, z nichž žádný se ani nezmiňoval o sesazení dynastie a likvidaci Rakousko-Uherska.²⁶ Zatímco Masaryk byl považován za symbol zahraničního odboje, pak ústřední postavou odboje domácího byl Karel Kramář. Spolu s Masarykem se podílel na založení České strany lidové – realistické roku 1889. Po vypuknutí První světové války odmítl opustit vlast a založil spolek Mafie, který organizoval konspirační činnost proti Rakousku.

Republika Československá vznikala několik měsíců: od počátku září 1918, kdy byla Česká národní rada poprvé uznaná jako prozatímní československá vláda, do konce prosince 1918, kdy bylo českým vojskem obsazeno východní Slovensko. Po celou tuto dobu se utvářely respektive vyjasňovaly ty skutečnosti, které pokládáme za atributy státu v plném smyslu, tedy orgány jeho moci a území, na němž je tato moc vykonávána.²⁷ Situace opravdu nebyla jednoduchá. Na jedné straně situace na evropských bojištích dávala tušit brzkou porážku Rakouska. Na straně druhé však byly Čechy naprosto vyčerpané a docházelo k hladovění obyvatelstva, které se bouřilo a přestávalo být zvladatelné. Za těchto podmínek byla tvorba nového státu velmi obtížná. Navíc německá menšina si nepřipouštěla, že by měla, ať již válka skončí jakkoli, stát po boku Čechů v jednom státě.

Vznikem Československa došlo k podstatné změně v postavení jednotlivých národnostních skupin uvnitř republiky. Za Rakouska, i později za Rakouska-Uherska, sice německý národ nikdy početně nepřevýšil Čechy, ale za mohutné podpory monarchie užíval dominantní postavení na území Čech. Toto se během několika dnů či dokonce hodin mělo

²⁵ AUGUSTA, P., HONZÁK, F. *Československo 1918 – 1938*. Praha: Albatros, 1992, s. 8. ISBN 80-00-00311-2.

²⁶ KVAČEK, R. *Dějiny Československa*. Praha: SPN, 1990, s. 532. ISBN 80-86287-48-3.

²⁷ SEIBT, F. *Německo a Češi*. Brno: Centa, 1996, s. 512-513. ISBN 80-200-0577-3.

radikálně změnit. Představa, že by německý národ měl existovat pod nadvládou Slovanů, bylo pro většinu německých politiků naprosto nepřijatelné. Vydali tedy prohlášení o odtržení pohraničních oblastí k německému Rakousku. Dovolávali se přitom na sebeurčovací práva, které však sami nerespektovali v době, kdy o totéž žádali čeští politici po mnohá staletí.

V úvahu připadaly celkem čtyrky německé menšinové oblasti rozdílné velikosti i významu: Deutschböhmen, Sudetland, Böhmerwaldgau a Deutschsüdmähren. Vcelku představovaly území o rozloze 26 000 km² s 3 milióny obyvatel, jejichž část tvořili i Češi.²⁸ Zejména fakt, že tato území nebyla osídlena pouze německou populací, výrazně snižoval naději na úspěch německých politiků. Navíc území, která měla být takto odtržena, netvořila žádný celek a nebylo výjimkou, že tvořila ostrůvky na území Čech. To samozřejmě bylo zcela nepřijatelné, pro nově se tvořící republiku, aby její území bylo takto narušeno. Bylo tedy nezbytné, aby nepokoje vzniklé v pohraničních oblastech byly rázně vyřešeny. Proto je listopadu roku 1918 povolána československá armáda, tvořená převážně z vracejících se legionářů, aby potlačila ohniska povstání. Proti špatně vyzbrojeným a nevyycvičeným jednotkám Volkswehru stáli legionáři, zkušení vojáci ze zákopových bitev po celém světě. Během měsíce byl obsazen Liberec, hlavní město provincie Deutschböhmen a tím získalo Československo zpět kontrolu nad vzbouřeným územím.

Ještě 22. listopadu schválil Prozatímní Národní shromáždění Německého Rakouska zákon, jímž se Deutschböhmen, Sudetland, Böhmerwaldgau a Deutschsüdmähren a navíc ještě Brno, Jihlava a Olomouc stávají součástí Německého Rakouska. Rozhodná, nekompromisní a především hodně hlasitá prohlášení německých politiků v Čechách byla, jak tomu v dějinách států a národů často bývá, jen jednou částí jejich politiky. Tou druhou bylo tiché úsilí o dohodu s novými držiteli moci v Praze.²⁹

O otázce sebeurčení německého národa Češi tehdy uvažovali takto: „Nikdo nepochybuje o nároku Němců jako individuality kulturní a politické, aby žili volně a dle své vůle ve vlastním státě. Toho jim neupírá nikdo právě tak, jako nikdo nebrání sebeurčení a samostatnosti národa maďarského. Ale Němci v Čechách jsou jen výběžkem národa německého přes hranice vlastního státu. Jsou pohyblivým prosakováním do země sousední, nemají kulturní ani jazykové individuality odlišné od ostatních Němců, žijících ve státu německém. Tvoří úzké pásmo nezpůsobilé k samostatnému životu státnímu...“³⁰

²⁸ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 63. ISBN 80-85374-22-6.

²⁹ ČADA, V. *28. říjen 1918*. Praha: Mladá fronta, 1988, s. 141.

³⁰ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 71. ISBN 80-85374-22-6.

3.2 Pařížská mírová konference

Světové velmoci si uvědomují, že je nutné vyřešit otázku rozdělení hranic ve střední Evropě. V tomto klání má ČSR nemalou výhodu, neboť díky účasti československých legií na bojištích Evropy, byla na straně vítězů. Mohla tedy přicestovat s diplomatickou delegací a vyjednat pro sebe výhodnější podmínky, než poražení Němci či Rakušané. Tím byli znevýhodněni i němečtí obyvatelé Čech, neboť jejich požadavky neměly oproti českým prioritě. Během Pařížské konference (18.1.1919 – 21.1.1920)³¹ bylo uzavřeno množství smluv, které územní spory měly vyřešit. Pro Čechy a Němce byly důležité zejména dvě, Versailleská smlouva, která se mimo jiné zabývala poválečným uspořádáním Německa a Saint-Germainská smlouva, která plnila podobnou úlohu v souvislosti s Rakouskem. Pro Německo byly vyměřené reparace na obnovu zemí postižených válkou obrovské, ať po finanční či materiální stránce. Stav německé armády byl snížen na pouhých 100 000 vojáků, bez možnosti vlastnit tanky či těžké dělostřelectvo. Navíc bylo Německo donuceno vzdát se části svého území, mimo jiné i ve prospěch ČSR, konkrétně Hlučínska. Zároveň byly určeny hranice českého státu. Ten zdědil 21 % území habsburské monarchie, které a žilo na něm 25 % obyvatelstva monarchie³²

Státníci ve Versailles, kteří uznávali politické, etnické, historické, geografické a strategické důvody vytvoření nového státu v této formě, však zároveň varovali jeho vládu: „...*Je zřejmé, že prosperita a snad i samotná existence nového státu bude záviset na tom, jak úspěšně se podaří zapojit Němce jako občany ochotné ke spolupráci. Již samotným rozsahem se tento úkol liší od pouhé ochrany ostatních menšin, kterou se tento výbor zabýval. Je to úkol, který tak hluboce zasahuje do srdce všech institucí, že bude zřejmě nejlepší ponechat řešení na Češích samotných.*“³³ Čeští politici, v čele s Masarykem a Benešem, se zavázali, že tento problém budou řešit. Vystupovali tak, že se dokonce zdálo jednoduché tento problém uspokojivě vyřešit!

Komplikovaná národnostní struktura státu se ukázala být velkým břemenem též pro jeho zahraniční politiku. Uměle proklamovaný národ „československý“ v něm tvořil dle sčítání lidu z roku 1921 pouze 65,5% obyvatelstva, žila zde – při hranicích s Německem, Rakouskem a Maďarskem – více než třímilionová menšina německá.³⁴ Tato čísla rozhodně příznivá pro budování nového státu. Věděl to i Edvard Beneš, jenž při obhajobě nově

---

³¹

³² SLÁDEK, M. *Němci v Čechách*. Praha: Pragma, 2002, s. 42. ISBN 80-7205-901-7.

³³ SLÁDEK, M. *Němci v Čechách*. Praha: Pragma, 2002, s. 42. ISBN 80-7205-901-7.

³⁴ KLIMEK, A. *Československá zahraniční politika 1918 – 1938*. Praha, 1995, s. 9. ISBN 80-85241-88-9.

vznikuvšího státu uvedl čísla, která se nezakládala na pravdě. Německé menšině přiřkl pouze 1,6 milionů obyvatel. Důvody této fabulace jsou nasnadě. Je daleko lehčí obhájit právo určitého národa na vybudování státu, na území, které je osídleno drtivou většinou příslušníků daného etnika.

3.3 Vývoj ústavnosti

První ústavou Československé republiky byla prozatímní ústava, přijata dne 13. listopadu 1918 Národním výborem a vydána jako Zákon č. 37/1918 Sb., o prozatímní ústavě. Cílem bylo v nejkratší možné době vytvořit ústavu Československa. Nejvyšším zákonodárným orgánem se tím dnem stalo jednokomorové Národní shromáždění, většinou a po právu nazývané Revoluční. Mělo 256 členů a vzniklo potom, co Němci odmítli spoluúčast na řízení státu opět samorozmnožením Národního výboru. Velikou moc na sebe strhla již v počátcích státu nejvyšší vedení politických stran, již tehdy se rodilo proslulé „partajnictví“.³⁵ Název „prozatímní“ naznačuje, že se s její platností počítalo jen dočasně a to se také stalo, neboť 29. února roku 1920 vyšla na světlo světa ústava nová, tzv. „Únorová ústava“.

Text ústavy z roku 1920 je dodnes považován za pozoruhodné dílo, na jehož základech staví například i dnešní Ústava České republiky z roku 1993. Nicméně lze tvrdit, že v době, kdy byla schválena působila obzvláště na německou populaci Československa poněkud skličujícím dojmem. Především její preambuli nepovažují za šťastně zkoncipovanou: „*My, národ Československý, chtějící upevniti dokonalou jednotu národa, zavésti spravedlivé řády v republice, zajistiti pokojný rozvoj domoviny československé, prospěti obecnému blahu všech občanů tohoto státu a zabezpečiti požehnání svobody příštím pokolením, přijali jsme ve svém Národním shromáždění dne 29. února 1920 Ústavu pro Československou republiku, jejíž znění následuje.*“³⁶

Československo se zde zavazuje zajistit rozvoj domoviny československé, ale patří sem i německé menšina? Na území ČSR žije v době vydání ústavy přibližně 13,4 milionů obyvatel, z nichž je téměř 3,8 milionů německé národnosti, tedy více než čtvrtina.³⁷ Ústavní preambule však hovoří pouze o národu československém. Tento zdánlivý detail však ještě více podpořil nedůvěru německé menšiny k Československu. Přesto, že čeští vůdci vyznávali

³⁵ KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky 1918 – 1938*. Praha: Libri, 2000, s.64. ISBN 80-7277-027-6.

³⁶ VYKOUPILOV, L. *Ecce Homo – Pařížská mírová konference* [online]. [cit. 13-4-2010]. Dostupný z WWW:

<<http://www.rozhlas.cz/brno/upozornujeme/zprava/533922>>

³⁷ AUGUSTA, P., HONZÁK, F. *Československo 1918 – 1938*. Praha: Albatros, 1992, s. 20. ISBN 80-00-00311-2.

ušlechtilé zásady, nezvolili. Ústavu republiky schválil nevolený parlament bez konzultací s menšinami, a vytvořil tím břemeno pro budoucí politiku vůči menšinám.³⁸ I když byl zároveň vydán zákon, který problematiku menšin popisuje, v srdcích mnoha Němců tato ústava zaselala semínko nenávisti.

V ústavním zákoně 121/1920 Sb. jsou definována i práva národnostních, náboženských a rasových menšin. Konkrétně tato práva upravuje šestá hlava, která je úplně na závěr zákona. Podle tohoto zákona si jsou všichni státní občané Československé republiky plně rovni a požívají stejných práv občanských a politických nehledíc k tomu, jaké jsou rasy, jazyka nebo náboženství. Dále je zde garantována skutečnost, že pokud občanům přísluší podle všeobecných zákonů právo zakládat, řídit a spravovat vlastním nákladem ústavy lidumilné, náboženské a sociální, školy a jiné ústavy výchovné, jsou státní občané, nehledíc k národnosti, jazyku, náboženství a rase, sobě rovni a mohou v těchto ústavech volně používat svého jazyka a vykonávat svoje náboženství. Bezesporu velmi důležité je vymezení jazykových práv. V zákoně je uvedeno, že ve městech a okresech, v nichž žije značná část československých občanů, kteří hovoří jiným jazykem než československým, je zaručena dětem těchto občanů ve veřejném vyučování přiměřená příležitost výuky ve vlastní řeči, přičemž výuka československé řeči může být stanovena jako povinná. Neméně důležité je ustanovení, které říká, že pokud ve městech a okresech, v nichž jest usedlý značný zlomek státních občanů československých náležících k menšinám náboženským, národním a jazykovým, má být určitá částka vynaložena na výchovu, náboženství z veřejných fondů (rozpočtů), tak se těmto menšinám zabezpečuje právo na přiměřený podíl na požitku a používání. Na závěr zákona je uvedeno, že jakýkoli způsob násilného odnárodňování je nedovolený a může být prohlášen za jednání trestné.³⁹

---

³⁸ SLÁDEK, M. *Němci v Čechách*. Praha: Pragma, 2002, s. 45. ISBN 80-7205-901-7.

³⁹ Nakladatelství C.H. Beck. ABC Systems, s.r.o [online]. LexDATA C. H. BECK, c2002-2007 [cit. 2009-02-17]. Dostupný z WWW: <http://abonent.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/0/C12571D20046A0B2C12566D9007B12D8>.

4 ČESKOSLOVENSKO A NĚMCI V POČÁTCÍCH REPUBLIKY

Po marné snaze se podřízenosti Československého státu vymanit, získávali v něm sice plná menšinová práva, ale ne už dřívější nadřazené postavení. Odmítali se smířit s existencí Československé republiky. Zapomínali, jak si počínali sami v dobách monarchie vůči menšinám. Považovali za naprosto neúnosné i samotné uplatňování státní moci ve zněmčeném pohraničí.⁴⁰ Další velkou ranou do nacionální hrdosti Němců bylo skupování příhraničních nemovitostí a pozemků českými podnikateli. Z německé strany se zdůrazňovalo osmisetleté osazení země Němci a jejich vyšší hospodářská, politická i kulturní úroveň, skýtající jim rovné právo rozhodnout o vlastních osudech v zemi jako Čechům. Z české strany bylo zdůrazňováno, že České země, kam čeští panovníci zvali německé osadníky, tvoří se svými zemskými hranicemi od nepaměti pevný, po tisíc let nezměněný celek, jaký nemá v Evropě svou stabilitou obdoby.⁴¹

Je více než patrné, že ani jeden národ nehodlal přiznat druhému sebemenší právo na moc nad diskutovaným územím ať již historickou, kulturní či sociální. Mohlo se zdát, že stát opravdu mnohdy nejevil zájem o zrovnoprávnění Němců s Čechy, což bylo podmíněno nutností udržet statut quo Pařížských mírových smluv. Nejen z geografického hlediska, kdy pohoří v těchto oblastech tvořila přirozenou bariéru proti agresorům, ale především ekonomického. V příhraničních oblastech se nacházela obrovská ložiska uhlí, která bylo nepostradatelnou podmínkou pro rozvoj průmyslového hospodářství. Tomu odpovídaly i postoje českých politiků.

Například T.G.Masaryk na tuto adresu uvedl: „*Pokud běží o Němce v našich zemích, je náš program znám dávno: území, obývané Němci, jest území naše a zůstane naším... Opakuji: my jsme vytvořili náš stát. Tím se určuje státoprávní postavení našich Němců,*“ [načež přišla slova tolikrát zneužitá na obou stranách] „*kteří do země přišli původně jako emigranti a kolonisté. Máme plné právo na bohatství našeho území, nezbytného pro průmysl náš i Němců mezi námi. My nechceme a nemůžeme obětovati naše značné menšiny české v takzvaném německém území.*“⁴²

Vlnu další nenávisti proti československému státu budil rychlý úpadek hospodářství v Sudetách. Po rozpadu Rakouska-Uherska ztratil rozsáhlý sudetoněmecký průmysl značnou

⁴⁰ JOHN, M. *Čechoslovakismus a ČSR 1914 – 1938*. Beroun: Baroko & Fox, 1994, s.65. ISBN 80-85642-20-4.

⁴¹ KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky 1918 – 1938*. Praha: Libri, 2000, s.84. ISBN 80-7277-027-6.

⁴² MASARYK, T.G. *Cesta demokracie*. Masarykův ústav, 2003, s. 19-20.

část tradičních odbytišť v rozlehlém mocnářství. Nově vzniklé hranice znemožnily export. Projevil se i malý zájem válkou zchudlého obyvatelstva o tradiční výrobky sudetoněmeckého textilního, sklářského, keramického, chemického a bižuterního průmyslu.⁴³ Podobné problémy však postihovaly i průmysl československý. Na rozdíl od něj však němečtí průmyslníci nevěřili v trvalost československého státu a to i po stránce obchodní. Tudíž se dostával do ostré konkurence s československými výrobky, které ty německé začali vytlačovat.

Vyhlašováním negací jakékoli formy soužití s Československem připravovali sudetoněmečtí předáci svým soukmenovcům krušné doby. V německých podnicích se začala projevovat rozsáhlá stagnace. Nebyly zakázky, nebyly finance na nákup materiálu, ani na platy zaměstnanců. V důsledku opožděných snah o spolupráci s československou ekonomikou a vlastní vinou nevyužití konjunktury dvacátých let nebyli sudetoněmečtí podnikatelé schopni včas získat půjčky. V řadě podniků docházelo k prudkému poklesu výroby, k propouštění zaměstnanců, rychlému zastarávání jejich technologického vybavení, protože stagnace znemožnila včasné přizpůsobení novým podmínkám ve střední Evropě.⁴⁴

4.1 Demografie republiky

Jak jsem již uvedl, nelze mluvit o území s německou většinou jako o kontinuálním útvaru. V jednotlivých zemích republiky byli Němci zastoupeni velmi odlišně. Zatímco v Čechách můžeme mluvit o jednolitém, i když podlouhlém útvaru kopírující hranice s Německem od jihozápadu k severovýchodu, v ostatních zemích Československa tomu bylo jinak. Na Moravě tvořily tato území jazykové ostrovy, mezi něž patřily i významná města jako Brno, Jihlava nebo Olomouc. Ještě více se odlišovalo Slezsko. Zde nelze hovořit o většině žádného národa.

Ve Slezsku došlo mezi roky 1910 a 1921, kdy byla uskutečněna sčítání lidu, k razantnímu otočení poměrů národnostních skupin. V roce 1910 zde žilo 287 000 (43,7%) Němců a Čechů jen 214 000 (29%). Třetím etnickým prvkem bylo 235 000 (31,7%) Poláků. Naproti tomu, roku 1921, zde žilo 252 000 Němců (40,5%) a počet Čechů stoupl na 296 000 (47,6%). Poláků zde zůstalo pouhých 70 000 (11,2%). Celkový počet obyvatel v Českých zemích od roku 1910 do roku 1921 klesl z 10 071 000 na 10 006 000, za což nese jednoznačně vinu 1.světová válka. Nejvyšší absolutní počet Němců žil samozřejmě v Čechách.

⁴³ JOHN, M. *Čechoslovákismus a ČSR 1914 – 1938*. Beroun: Baroko & Fox, 1994, s.66. ISBN 80-85642-20-4.

⁴⁴ JOHN, M. *Čechoslovákismus a ČSR 1914 – 1938*. Beroun: Baroko & Fox, 1994, s.66. ISBN 80-85642-20-4.

V roce 1910 to bylo 2 478 000 (téměř 35% obyvatel země), Čechů pak 4 334 000 (tj. 62,6%). V roce 1921 Němců ubylo na 2 173 000 (tj. 33%) a Čechů mírně přibýlo na 4 383 000 (tj. 66,6%).⁴⁵

Doslova pádem byl vývoj počtu německého obyvatelstva v oblastech považovaných za české (úbytek tu činil 58%). Přirozeně šlo především o stovky či tisíce německých úředníků, přednostů úřadů a železničních stanic, důstojníků, někdy i podnikatelů. Nejdůležitější regionální změnou, nikoli však místního významu, byl národnostní vývoj v severozápadních Čechách, v severočeském hnědouhelném revíru. Navázal sice na industrializační proces z 19.století, kdy se stěhovaly do expandujícího uhelného revíru tisíce Čechů z agrárního vnitrozemí. Po vzniku Československa však došlo ke zvratu; byl významný, neboť podstatně rušil souvislost Němci obývaného území od Chebska na Jihozápadě po Trutnovsko a Broumovsko na severovýchodě Čech.⁴⁶

Pro Československo bylo velmi důležité, aby populace Čechů a Slováků byla neustále prezentována jako národ Československý. Důvod byl jednoznačný. Zatímco Slovensko bylo připojeno k naší zemi na základě národnostního sebeurčovacího principu, Němcům jsme na žádosti o autonomii či plebiscit odpovídali s rezolutním odporem a to i přesto, že Slováků žilo v Československu roku 1921 kolem 2 000 000, zatímco Němců více než 3 200 000. Existenci národa Československého, byla snaha Němců o jakoukoli formu nezávislosti na Československé republice v podstatě odsouzena k neúspěchu.

4.2 Politická scéna a instituce

V českých zemích museli němečtí nacionalističtí politikové chtít nechtě vzít na vědomí realitu československého státu a hledat novou orientaci své politiky. Již účast německých politických stran v obecních volbách na jaře roku 1919 naznačila, že v nacionalistickém šiku německé menšiny nastává proces určitého přizpůsobování poměrům a v souvislosti s tím i rozpad nedávné monolitní jednoty. V průběhu 20. let jevíly vztahy Čechů a Němců sklon k postupné stabilizaci. Parlamentně demokratický systém Československé republiky vycházel značně vstříc národnostním zájmům v oblasti jazykových práv, školství i kultury.⁴⁷

Toto tvrzení je pravdivé jen z části, neboť část německých politiků přetrvávala ve vídeňské emigraci i poté, co bylo jasné, že veškerá německá území případnou

⁴⁵ KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky 1918 – 1938*. Praha: Libri, 2000, s.88-89. ISBN 80-7277-027-6.

⁴⁶ KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky 1918 – 1938*. Praha: Libri, 2000, s.89. ISBN 80-7277-027-6.

⁴⁷ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 73. ISBN 80-85374-22-6.

Československu. Můžeme tedy rozdělit německou politickou scénu na do tří skupin. Nacionalisté, jež odmítali stálost připojení k Československu. Druhá skupina politiků naopak byla smířena se sounáležitostí k českému státu a měla zájem se podílet na výkonu moci (později nazýváni jako aktivisté) a konečně strany založeny na principu křesťanské demokracie, které zejména na počátku svého života přehlíželi otázku národnostní.

Parlamentní volby v roce 1920 ukázaly, že posun doleva, patrný již při komunálních volbách v roce 1919, nijak nezeslábl. Z 281 křesla, o něž strany bojovaly, jich socialistické strany obsadily 101. Agráři získali 9,7 % hlasů a 28 křesel a jejich spojenci ze Slovenské národní a rolnické strany obdrželi 3,9 % hlasů a 12 křesel.⁴⁸ Německé strany získaly 74 mandátů, které byly rozděleny takto: Sociální demokracie 31 (11,9%), DNP + DNSAP 15 (5,3%), Agráři 11 (3,9%), Křesťanští demokraté 10 (3,6%) a Strana svobody 5 (1,8%).⁴⁹ Zdánlivě se může zdát, že německé strany nebyly schopné ovlivňovat dění na politické scéně, to však nebyla pravda. Nebýt Sociální demokracie, která i přes svůj negativní postoj k ČSR, svými hlasy podpořila vznik první volené československé vlády Vlastimila Tusara, došlo by patrně k politické krizi, jejíž následky by pro chatrnou demokracii československého státu mohly být osudné. Sociální demokraté, jakožto nejúspěšnější německá strana není zvyšujícím se nacionalismem dosud pohlcena, což dokazuje i přijetím začlenění Sudet do Československa. To svědčí i o rozpoložení obyvatelstva, které je z části nakloněno soužití českého a německého národa.

Pro hodnocení situace německé minority v ČSR je důležité i posouzení otázky kulturní – jazyková práva, školství a kulturní instituce. Jazykový zákon umožňoval použití němčiny vlastní univerzity a dvě techniky. Německy vycházelo 63 deníků, v republice hrálo 17 stálých německých divadel, rozsáhlá byla síť obecních knihoven. Určitým problémem zůstávala skutečnost, že 9,5% příslušníků německé menšiny se nemohlo dožadovat vyřizování svých záležitostí v německém jazyce, 2,8 % německých žáků obecných škol a 7% žáků měšťanských škol navštěvovalo školy české vzhledem k odlehlosti příslušných škol německých, ale i podle přání rodičů.⁵⁰

Zatímco v parlamentu ve styku s úřady a při jednání administrativních orgánů tehdy, bylo-li v obci či okrese minimálně 20% obyvatelstva německé národnosti. Německé školství mělo v Československu lepší podmínky než poskytovaly vzdělávací instituce svému obyvatelstvu v Německu. V ČSR působilo na vysoké úrovni německé střední školství.

⁴⁸ MILLER, D. E. *Antonín Švehla - mistr politických kompromisů*. Praha 2001, s. 88-89. ISBN 80-7203-366-2.

⁴⁹ SLÁDEK, M. *Němci v Čechách*. Praha: Pragma, 2002, s. 46. ISBN 80-7205-901-7.

⁵⁰ NOVÁK, O. *Henleinovci proti Československu*. Praha: Naše vojsko, 1987, s.12.

Třímilionová menšina měla k dispozici byli Němci ve výrazné menšině, ve státní byrokracii tomu bylo jinak. Němci měli mnohem vyšší poměrný podíl než všechny ostatní národy, Čechy nevyjímaje. Vláda se pokoušela tento poměr zvrátit masovým propouštěním, dílem bez uznání důvodu, dílem na základě jazykových zkoušek způsobilosti.⁵¹ Pro tyto německé obyvatele nebylo lehké nalézt novou práci a rozdmýchávalo to v nich pocit bezpráví ze strany Čechoslováků. Ti úředníci, jež setrvali na svých postech, byli znevýhodňováni při kariéřním růstu. To se však netýkalo jen Němců. Ti zaměstnanci, českého původu, v minulosti přespříliš projevovali loajalitu Rakousku-Uhersku byli buďto přeřazeni nebo rovnou propuštěni. Velmi diskutovaným tématem bylo zřizování českých menšinových škol na úkor těch německých. Především v horských oblastech bylo české osídlení velice řídké. Je možné, že se jednalo o jakousi vendetu za porobu českého školství v dobách Habsburské monarchie. Pravděpodobně v tom můžeme spatřovat i počátky českého šovinismu.

Národnostní klíč nebyl dodržován v obsazování úřednických a zaměstnaneckých míst ve státní službě. Příčin tohoto stavu bylo několik. V období konstituování Československa zaujala podstatní část německého obyvatelstva negativní vztah k novému státu. Později nebyli Němci schopni složit jazykovou zkoušku z češtiny, která podmiňovala přijetí do státní služby. Svůj význam měl i fakt, že německé strany vstoupily do vlády až v roce 1926, proto se také do té doby neúčastnily protekcionářských akcí, jejichž cílem se stávalo zabezpečování míst v ústředních úřadech.⁵²

Zvlášť výmluvný příklad pošetilosti české byrokracie poskytuje pozemková reforma první republiky. První a nejhrubší český omyl při provádění reformy, o jejíž nezbytnosti se tehdy diskutovalo i jinde v Evropě, nepochybně spočíval už v propagandistické kampani , jež tuto reformu provázela a jež ji měla odůvodnit: až k porážce na Bílé hoře se sáhlo, až k vyvlastnění šlechtických majetků po roce 1620, aby se v očích národní veřejnosti teď, po třech stech letech, reformy zdůvodnily.⁵³ Vyvlastněny byly polnosti nad 150 hektarů a veškeré majetky přesahující 250 hektarů. Zpětně bylo zjištěno, že téměř polovina vyvlastněné půdy pro pozemkovou reformu vyvlastněna být vůbec neměla.

---

⁵¹ SEIBT, F. *Německo a Češi*. Brno: Centa, 1996, s. 263. ISBN 80-200-0577-3.

⁵² NOVÁK, O. *Henleinovci proti Československu*. Praha: Naše vojsko, 1987, s.12.

⁵³ SEIBT, F. *Německo a Češi*. Brno: Centa, 1996, s. 264. ISBN 80-200-0577-3.

5 ZAHRANIČNÍ POLITIKA

Československo se po válce ocitlo v nezáviděníhodné situaci. Byli obklopeni státy, jež nemohlo považovat za přátelské či snad přemýšlet o spojenectví s nimi. Společná československo-německá hranice měřila 1539 km, navíc území ČSR bylo hluboce (na severu až k Bohumínu) vklíněno do teritoria Německa. Hloubka československého území na směru Opava-Břeclav činila jen 150 km. Většina důležitých průmyslových oblastí a společenských center nebyla vzdálena více než 60 km.⁵⁴ Geopolitická situace ČSR nikdy nebyla výhodou, právě naopak. Množství navzájem znesvářených etnik, obrovská diference mezi jednotlivými zeměmi atd.

Československo sousedilo s pěti státy, s kterými mělo rozdílné vztahy. Na severovýchodě sousedila ČSR s Polskem. To, že s Polskou republikou bude velice složité nalézt společnou řeč, bylo jasné již pár měsíců po válce. Oba státy vyslovily nárok na celé historické území Knížectví Těšínského. Československá strana zdůrazňovala, že Těšínsko bylo po staletí součástí zemí Koruny české. Poláci se zase odvolávali na národnostní složení obyvatel této oblasti, neboť zde měli většinu. V pozadí sporu však byl zájem o ložiska uhlí v ostravsko-karvinské pánvi⁵⁵ Dalším důvodem, proč po tomto území Čechoslováci toužili byla touha či spíše potřeba získat košicko-bohumínskou dráhu, která procházela právě Těšínskem, neboť to byla jedna z mála možností na spojení se Slovenskem. Spor nakonec vyřešilo, před obavou s válečného konfliktu, rozhodnutí velmocí, jež území Těšínska rozdělilo mezi oba státy. To však nic nezměnilo na chladnosti vztahů těchto zemí, jež až na několik výjimek, zůstali stejné do konce 1.ČSR.

Dalším sousedem Československa bylo Maďarsko. Po První světové válce ztratilo v té době Uhersko více než 70% svého území, jehož podstatná část připadla nově vznikuvšímu Československu. Nelze tudíž hovořit o harmonickém vztahu mezi československým státem a bývalým Uherskem. Počátkem roku 1920 se do čela státu staví admirál ve výslužbě Miklós Horthy, který tak zabránil návratu na trůn Karlovi I. Habsburskému. Bylo to právě Maďarsko, s nímž změřila poprvé a naposledy Československá republika své síly, kdy zatlačila maďarské vojáky zpět z území Slovenska. Celá záležitost musela být vyřešena Trianonskou smlouvou, v níž se Maďarsko vzdalo územních nároků vůči Československu a zároveň se zavázalo platit válečné reparace.

⁵⁴ ANGER, J. *Mnichov 1938*. Praha: Svoboda. 1988, s. 19.

⁵⁵ HARNA, J. FIŠER, R. *Dějiny českých zemí II.* Praha: Fortuna 1995, s. 141-142. ISBN 80-7168-521-6.

O Rumunsku lze z československého pohledu říct, že bylo jediným sousedním státem, s kterým bylo možno spolupracovat v bezpečnostních otázkách. To také naši politici brzy pochopili a snažili se všemožně navázat kontakty s touto zemí. Problém spojenectví však byl zcela jasně viditelný. Společná hranice vznikla jen díky připojení Podkarpatské Rusi a byla velice krátká. To však nic neměnilo na potřebě mít Rumunsko na své straně, což bylo v budoucnu zajištěno podepsáním Malé dohody.

Největší starosti o budoucí vývoj vztahů měli českoslovenští politici na západních hranicích. Německo nebo-li Výmarská republika byla po válce naprosto zdecimovaná a Versailleská smlouva jí vypočítala takové válečné reparace, jež nebyla schopna splácet. Přesto však zůstávalo Německo největším obchodním partnerem Československa. Byl zde tedy obrovský rozkol. Na jedné straně bylo pro ČSR nezbytné, aby Německo ekonomicky rostlo, neboť tím by rostlo i naše hospodářství, na straně druhé však bylo nutné, aby Německo zůstávalo bezzubé a nemohlo tak ohrozit status quo nastolený Pařížskými smlouvami. Stabilita Výmarské republiky nebyla příliš vysoká. Země byla zmítána poválečnou krizí, což mělo za následek neustále se zvyšující nezaměstnanost. Objem reparací, jež mělo Německo zaplatit se sice postupně zmenšoval, ale i přesto byl obrovský. Výmarská republika tento problém řešila neúměrným navyšováním peněz v oběhu, což způsobovalo hyperinflaci. Tyto ponižující mírové podmínky roznítily vlnu nevole po celé zemi, čímž byl nový demokratický režim vážně oslaben. Všeobecné nespokojenosti s Versailleskou smlouvou využil v roce 1920 extrémně pravicový politik Wolfgang Kapp, jenž v čele jednotek Freikorps vstoupil do Berlína a prohlásil se říšským kancléřem. Kappův puč byl však již po několika dnech zdolán. O podobnou akci se roku 1923 pokusil válečný hrdina Erich Ludendorff a vůdce nové extrémně pravicové strany nacionálních socialistů (NSDAP), Adolf Hitler. Akce známá jako Pivnicový puč bylo rovněž neúspěšná a její představitelé skončili ve vězení.

Poměr mezi Prahou a Vídní nabyl už několik málo týdnů po konci války diplomatických forem., forem poměrně přátelských – díky českým dodávkám uhlí pro zbytkové Rakousko, díky možnosti návratu vídeňských Čechů do staré vlasti, díky návštěvě rakouského spolkového kancléře Karla Rennera v Praze roku 1920 k uzavření dohody zahrnující i garance hranic, dohody o rok později obnovené, a konečně díky nemalé české půjčce pro rakouský import uhlí a cukru.

5.1 Velká a Malá dohoda

Pod vlivem okolností, jenž nastaly ve střední Evropě po konci První světové války, bylo Československo nuceno přemýšlet o možnostech zajištění bezpečnosti svých občanů. ČSR nemohla být státem neutrálním. Postrádala staletou tradici neutrality jaké požívalo Švýcarsko, chyběla i vůle sousedních států podobnou neutralitu uznat a respektovat. Vzhledem ke své velikosti, či spíše malosti, těžko mohla založit svou bezpečnost v Evropě pouze na vlastní síle a musela hledat spojenecké svazky, nejlépe s velmocemi.⁵⁶ Díky vítězství států Dohody v první světové válce, příbuznosti politické ideologie a mocenských zájmů ve stěžení Evropy, byly Francie i Velká Británie nakloněny spolupráci s ČSR a akceptovali jejich politiku vůči Němcům. Na základě toho byla podepsána Velká dohoda, mezi Francií a Československem, jenž zavazovala signatáře k vojenské pomoci v případě, že by jedna ze smluvních stran byla napadena nevyprovokovaným útokem Německa. (Zdánlivě jednoznačná klauzule měla mít fatální následky, neboť dávala možnost Francii vyklouznout se smluvního závazku, pokud by Němci přesvědčili okolí, že Československo útok vyprovokovalo). To bylo pro ČSR velmi důležité, nicméně toto spojení mělo velké nedostatky. Ani s jednou zemí neměla ČSR společnou hranici. Musela se tedy poohlédnout po spojenci, s nímž sousedila, a který by v případě potřeby mohl Československo pomoci. Tento problém záhy vyřešila, podepsáním tzv. „Malé dohody“.

Pro bezpečnost a hospodářskou orientaci ČSR mělo hrát významnou úlohu též vytvoření spojeneckého bloku s Rumunskem a Královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců. Zájem na smírném řešení mezinárodních sporů, odzbrojovacích projektech stabilitě mezinárodněpolitické scény pak československé diplomacii předpisovat aktivní angažovanost ve Společnost národů, univerzální organizaci vybudované mírovými smlouvami k zachování míru a podpoře mezinárodní spolupráce.⁵⁷ Ve skutečnosti byla Malá dohoda namířená i proti případným snahám Německa, ale současně i proti vlivu Sovětského svazu. Čas ukáže, jak neúčinná tato spolupráce byla. Ve své době však podepsání smluv se státy Malé dohody bylo považováno za úspěch, za nímž stálo ministerstvo zahraničí, vedené E.Benešem a tzv. Hradem (mocenská skupina zformovaná kolem T.G.Masaryka)

---

⁵⁶ KLIMEK, A. *Československá zahraniční politika 1918 – 1938*. Praha, 1995, s. 9. ISBN 80-85241-88-9.

⁵⁷ KLIMEK, A. *Československá zahraniční politika 1918 – 1938*. Praha, 1995, s. 10. ISBN 80-85241-88-9.

5.2 Ženevský protokol a Dawesův plán

E. Beneš, jakožto již zkušený diplomat, zastával názor, že bezpečnost národů by neměla být řešena výhradně bilaterálními smlouvami, nýbrž mezinárodními pakty. Byl si vědom rostoucího vlivu Německa a tak se snažil zainteresovat co nejvíce evropských i mimoevropských států. Jakožto vysoký představitel Společnosti národů chtěl přimět členské státy k tomu, aby případnou pomoc napadenému státu projevila spíše jako morální gesto, než-li právně efektivní povinnost. Proto se stal nositelem iniciativy, která byla pojmenována jako Ženevský protokol.

Šlo o garanční pakt, jehož signatáři se zavazovali postupovat podle tří zásad: 1. poskytnout každému členu Společnosti národů bezpečnostní záruky, 2. mezinárodní spory řešit mezinárodní arbitráží, tj. pokojně a na základě dohody, 3. touto cestou prosadit postupné odzbrojení. Protože poražení byli odzbrojeni podle mírových smluv, týkal se program států vítězných. Právě v tom měli spatřovat zástupci poražených vstřícný mírový krok.⁵⁸ Přes veškerou snahu Beneše proti protokolu vystoupil britský ministr zahraničí Neville Chamberlain a ten nebyl nikdy ratifikován. Jediným ratifikujícím státem tedy zůstalo Československo.

Léta 1923-1924 předznamenávala proces postupného oslabování francouzských a tím i československých pozic. Poznamenejme, že v nemalé míře vinou samotné Francie. Od války uplynulo už příliš času a držet nadále Německo ve fakticky podřízené, nerovnoprávné pozici bylo trvale nemožné.⁵⁹ Německu se v rámci tohoto plánu snižovaly reparace a prodloužilo splátkové období, navíc mu byla poskytnuta půjčka ve výši 200 000 000 USD, která měla sloužit jako injekce do německé ekonomiky. Tím chtěli západní velmoci připoutat Německo k sobě, stabilizovat a vytvořit z něj jakýsi ochranný val proti východu.

Dawesův plán však měl svá rizika. Především pro menší evropské státy, jež hospodářský vzestup Německa nemohl nechat klidné. Zejména pak pro ČSR, která se náhle musela potýkat se silnou Německou konkurencí na evropských trzích. To však nebyla ta nejhorší zpráva plynoucí z tohoto plánu. Daleko větší následky pro československou ekonomiku měl fakt, že namísto toho, aby Československo získalo relevantní sumu z válečných reparací, dostalo jen zlomek a naopak se muselo podílet na jejich financování.

---

⁵⁸ KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky 1918 – 1938*. Praha: Libri, 2000, s. 360. ISBN 80-7277-027-6.

⁵⁹ KLIMEK, A. *Československá zahraniční politika 1918 – 1938*. Praha, 1995, s. 49. ISBN 80-85241-88-9.

5.3 Locarnské dohody

V říjnu roku 1925 se ve švýcarském Locarnu setkali bývalí nepřátelé z 1. světové války. Výsledkem setkání byl podpis 9 dokumentů, mezi nimiž nechyběl ani tzv. Rýnský pakt (mezinárodní záruky hranic na Rýně - mezi Něm., Fr., Belgií), úpravy arbitrážních smluv či nový výklad článku č. 16 Společnosti národů.⁶⁰ Sebevědomí Německa v ten čas rostlo. G. Stresemann soukromě prohlašoval, že po přijatelném vyřešení reparací se stane hlavním úkolem jeho politiky ochrana zahraničních Němců a oprava východních hranic, tj. znovupřipojení Gdaňska, tzv. koridoru k moři a části Horního Slezska, které získalo Polsko, a perspektivně i připojení Rakouska.⁶¹ Je zajímavé, že nepadla zmínka o Sudetech nebo sudetských Němcích. V té době zkrátka Německo nárok na toto území nehodlalo uplatňovat.

Při jedné z návštěv E. Beneše v Berlíně, kde se měl sejít se Stresemannem, byl překvapen, když jej přivítal pouze Stresemannův asistent, státní sekretář von Schubert. Co ho však zaskočilo ještě více, byl návrh tohoto zástupce na vytvoření celní unie mezi Československem, Německem a Rakouskem. To bylo pro ČSR nepřijatelné a Beneš návrh ihned odmítl.

Avšak Locarno, tato „rajská zahrada bláznů“, jak se potupně vyjadřovali angličtí odpůrci A. Chamberleina, signalizovalo též nástup Německa do velmocenských pozic. G. Stresemann si to uvědomoval. Zacitujme si z jeho soukromých zápisků: „*Pánové Beneš a Skrzynski (pozn. polský ministr zahraničí), museli sedět ve vedlejší místnosti, dokud jsme je nepustili dovnitř. Tak to vypadalo se státy, které byly všemožně hýčkány, protože se staly služebníky druhých, a jež je nechají padnout v okamžiku, kdy se uvěří, že by bylo možné dorozumět se s Německem*“.⁶²

Locarnské dohody vedly alespoň krátkodobě k uklidnění situace mezi Československem a výmarskou republikou (Německem). To se příznivě odrazilo ve vztazích mezi sudetskými Němci a československou vládou. Dalším faktorem, který konečně přivedl Němce k aktivní spolupráci s československou vládou, bylo znepokojivé zvýšení počtu hlasů pro komunisty.⁶³ Do Švehlovy vlády vstoupili Dr. Mayr-Harting a Dr. Spina, což vneslo po dlouhé době vlnu optimismu do řad Němců. Tato vláda byla poslední tzv. „Všenárodní“, to znamená, že se jedná o seskupení pěti původních československých stran z různých částí politického spektra.

⁶⁰ SOVADINA, J. *Locarnské smlouvy* [online]. [cit. 21-3-2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek-locarnske-smlouvy-16-10-1925-176>>

⁶¹ KLÍMEK, A. *Československá zahraniční politika 1918 – 1938*. Praha, 1995, s. 51. ISBN 80-85241-88-9.

⁶² KLÍMEK, A. *Československá zahraniční politika 1918 – 1938*. Praha, 1995, s. 53. ISBN 80-85241-88-9.

⁶³ SLÁDEK, M. *Němci v Čechách*. Praha: Pragma, 2002, s. 48. ISBN 80-7205-901-7.

Diplomacie polocarnského Německa však dostala sebevědomější, občas až arogantní tvář, byť vnějškově zůstávaly dle oboustranných proklamací vzájemné vztahy s Československem korektní a bezproblémové. Zkraje roku 1926 mluvil předseda bavorské vlády Held v bavorském sněmu o údajném brutálním znásilňování Němců v ČSR, s nimiž se prý nakládá proti ustanovení mírových smluv, locarnským dohodám, právu i slušnosti.⁶⁴ Bohužel těmto událostem nebránila německá vláda, stejně tak českoslovenští představitelé. Aktivitu s podobnou tematikou bylo možné najít i u některých sudetských politiků, kteří se snažili vzbuzovat protistátní náladu. V té době však v politickém spektru českých Němců převládal aktivistický směr, tudíž se projevy těchto nacionalistů nezdáli být republice nebezpečné.

---

⁶⁴ KLIMEK, A. *Československá zahraniční politika 1918 – 1938*. Praha, 1995, s. 56. ISBN 80-85241-88-9.

6 POČÁTKY NĚMECKÉHO NACIONALISMU

Velký vliv na smýšlení německé menšiny v českých zemích měly masové společenské organizace, halící se do pláštíku nepolitických zájmů, Bund der Deutschen s 50 000 členy a hlavně nacionálně šovinistická tělocvičná organizace Deutscher Turnverein se 150 000 členy, jehož vedení sídlilo v Teplicích-Šanově.⁶⁵ Mezi těmito spolky bylo i chlapecké sdružení Jungenschaft, kde působil jako vzdělavatel šestadvacetiletý úředník z Rychnova Konrád Henlein. Ten se roku 1923 zúčastnil sjezdu německých turnerů v Mnichově, kde poprvé slyšel řečnit Adolfa Hitlera. On sám to považoval za jeden z největších okamžiků svého života.

Myšlenka všenněmecké národní pospolitosti se horlivě pěstovala i na poli vědecké, kulturní a osvětové činnosti. Ideologickou základnou sudetoněmeckých nacionalistů byly myšlenky sociologa dr. Otomara Spanna, bývalého profesora německé techniky v Brně, který přenesl své působiště do Vídně. Vypracoval program novodobé německé společnosti. Vycházel přitom z přesvědčení, že historické poslání „německého národního kmene“ trvá. Jeho úkolem je zavádět pořádek ve střední Evropě a zakončit v ní věčné rozpory a boje.⁶⁶ Na základě těchto teorií byl později založen Svaz kamarádů pro společenskovědní vzdělávání (Kameradschaftsbund), který v podstatě vybíral elitu z českých Němců, kteří by v budoucnu měli zaujmout vůdcovské role v německé říši.

Zatímco se většina těchto spolků halila do roušky přátelství a mírumilovnosti, byly zde již také skupiny, které otevřeně hlásaly nenávist vůči Československu a podněcovali české Němce, aby nerekruovali na vojnu v případné válce s Německem, nenakupovali u českých obchodníků, neprodávali své nemovitosti či jiný majetek Čechoslovákům. K těmto výzvám se přidával například i Svaz německých zaměstnanců. Docházelo k situacím, kdy bylo Čechoslovákům zakázáno vstupovat na určitá veřejná místa, do restaurací. Je znám případ, kdy si majitel příhraniční hospody nechal instalovat vývěsku: Čechům a psům je vstup zakázán.

V roce 1924 Nejvyšší soud pod číslem jednací 1647 svým rozhodnutím konstatuje, že drážďanské iredentistické spolky Němců z Čech, Bund der Deutschböhmen a Hilfsverein für Deutschböhmen und Sudetenländer, mají úkol pracovat pro připojení československých území k Německu jako tajné spolky. Jistý německý řečník vyvolal nadšený souhlas davu

⁶⁵ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 75. ISBN 80-85374-22-6.

⁶⁶ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 75-76. ISBN 80-85374-22-6.

výroky o nutnosti osvobození Němců z otroctví a že každého českého psa patří zabít.⁶⁷ Můžeme jen spekulovat, nicméně jsem přesvědčen, že výrok nebyl namířen proti čtyřnohým hlídačům českých domovů, ale spíše na majitele těchto objektů.

Na locarnských jednáních sice otázka českých Němců nebyla vznesena, sami čeští Němci však své stížnosti na mezinárodní fórum přenesli. Zahraniční organizace sudetských Němců byly stále čilejší, a nebylo jich málo. Největší roli v nich hráli lidé blízcí DNSAP (Německá národně socialistická strana dělnická - německy Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei), která měla již sesterské strany v Rakousku a Německu. Změna v mezinárodním postavení Německa vyvolala snahu spojit všechny spolky v zájmu efektivity akcí v jednu centrálu. Za účasti německých poslanců z Československa byl ustaven jako zastřešující orgán Sudetoněmecký vlastenecký svaz (Sudetendeutscher Heimatmund, SHB), který ohlásil světu, že přechází „z obrany do útoku.“⁶⁸

Rozhodně nelze tvrdit, že by situace českých Němců byla uspokojivá. Jak jsem již uvedl v podkapitole „Státní správa“, československý stát jevil zájem na odněmčení svého byrokratického aparátu. Vznikal zde poté problém se zaměstnáním těchto osob, které pak snadno podlehly šovinistické rétorice nacionalistických řečníků, kteří stavěli německý národ nad ty ostatní. Otázkou však zůstává, jestli samo Československo nehnalo vodu na mlýn těmto iredentistům. Lze však soudit zemi, která zmitána poválečnou krizí a ekonomickými konjunkturami hleděla v první řadě na blaho své majoritní populace?

6.1 Československé hospodářství

Po desetileté existenci státního útvaru bylo sice Československo pro všechny občany státu stabilní, ustálenou a zdá se i nezvratnou zkušeností. Ale jeho stabilita spočívala v nejpřednější řadě na hospodářském úspěchu. Ten se v prvním desetiletí projevoval ve všech oblastech a zasáhl nejenom české podniky a jejich dělnictvo, nejenom průmysl paliv a energetiky a průmysl těžký se strojírenstvím a výrobou aut, nýbrž i lehký průmysl a výrobu zboží luxusního. A právě tato odvětví se po celé generace rozvíjela jak známo v oblastech německých – školského reformátora Kindermanna už koncem 18. století.⁶⁹

Jak dokazuje předešlý odstavec, nelze mluvit o československém průmyslu jako o ryze československé záležitosti. V průběhu staletí docházelo k prolínání německé a československé národnosti. Můžeme tak tvrdit, že by pozice českého průmyslu nebyla na takové úrovni,

⁶⁷ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 76. ISBN 80-85374-22-6.

⁶⁸ KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky 1918 – 1938*. Praha: Libri, 2000, s. 365. ISBN 80-7277-027-6.

⁶⁹ SEIBT, F. *Německo a Češi*. Brno: Centa, 1996, s. 276. ISBN 80-200-0577-3.

v jaké ve dvacátých letech byla. Na území, tehdy ještě Království českého přicházelo nespočet průmyslových rodin z Německa, aby zde vybudovaly nové, moderní továrny. Československo dostalo do vínku po rozpadu Rakouska-Uherska poměrně vyspělou průmyslovou základnu. Za úspěchem značky: „made in Czechoslovakia“, stála tedy šikovnost a pracovitost jak československých, tak německých pracovníků.

K rozmachu československého průmyslu pomohl především fakt, že na rozdíl od našich sousedů, Německa a Rakouska, Československo neprošlo vlnou inflačního zemětřesení tak poškozeno, jako tomu bylo právě u těchto dvou zemí. Československá vláda rozhodla nedevalvovat měnu, což československým průmyslníkům podstatně ulehčilo udržení se na trhu.

Právě Němci vysoce oceňovali to, že jako občané Československa nesdílejí hospodářský osud starého centrálního území v Rakousku ani jeho politické nepokoje a kolem roku 1928 se i na „malý hospodářský zázrak“ v Německu, po inflačním krachu vybudovaný na nové valutě, „Rentenmark“, dalo z dobrých důvodů pohlížet spíš jako na paralelu než jako na vzor. Nebylo to ještě tak dávno, co mohovití Němci z Děčína, Liberce nebo Prahy v Drážďanech a také v Berlíně za své atraktivní československé koruny skupovali výnosné domy za inflační ceny.⁷⁰

Pokud se podíváme na podíl kapitálu v průmyslu v polovině dvacátých let, zjišťujeme, že ve většině odvětví lze nalézt vyšší podíl německého kapitálu, než toho českého. Například v porcelánovém průmyslu bylo celých 90% kapitálu německého původu. Československý kapitál hrál naproti tomu prim v obuvnickém průmyslu, kde především díky expanzi Baťova koncernu. Zdálo se, že alespoň v rámci pracovního procesu budou národnostní spory uhašeny a postupně přejdou i do úrovně společenské. Všechny tyto naděje však vzaly za své vypuknutím celosvětové ekonomické krize roku 1929.

6.2 Hospodářská krize v roce 1929 a její dopad

Černý pátek 29. října 1929 přinesl zhroucení kursů akcií na newyorské burze. Byl to počátek laviny, která měla zavalit celý svět, největší hospodářská krize, jakou lidstvo dosud zažilo. Otřásla idejemi a jistotami lidí snad ještě více než první světová válka.⁷¹ Na rozdíl od Spojených států amerických, kde krize vypukla okamžitě, v Evropě se její příznaky pozorovaly později. Československo, jakožto průmyslový, výrazně exportní stát krize zasáhla

⁷⁰ SEIBT, F. *Německo a Češi*. Brno: Centa, 1996, s. 277. ISBN 80-200-0577-3.

⁷¹ KLIMEK, A. *Československá zahraniční politika 1918 – 1938*. Praha, 1995, s. 61. ISBN 80-85241-88-9.

výrazně nad celosvětovým průměrem. Během čtyř let klesl export na 28%, průmyslová výroba na 60%. Roku 1928 činil objem československého vývozu více než 21 miliard korun; roku 1932 poklesl na 7,5 miliardy; roku 1933 už nedosahoval ani 6 miliard. Suma vyplacených mezd se v této době scvrkla z 15 na 10 miliard, počet nezaměstnaných překročil milion. Tímto vývojovým trendem trpěl především lehký průmysl německých sídelních oblastí, závislý na exportu. Zatímco celková průmyslová výroba klesla na 60% stavu před hospodářskou krizí, poklesl sklářský průmysl na 48%, průmysl porcelánu na 41%. I návštěvníků světoznámého lázeňského trojúhelníku ubylo v té době asi o polovinu.⁷² Statistika ukazuje, že v té době bylo dvakrát více nezaměstnaných německy mluvících obyvatel, než těch českých, což k celkovému poměru Němců vůči Čechoslovákům dává jasně najevo, že Němci byli postihnuti mnohem tvrději než ostatní národy Československa.

Na živořící sudetoněmecké podniky dolehla krize mnohem důrazněji. V německých oblastech příhraničí nasávala opravdu bída, protože počet nezaměstnaných den ze dne prudce vzrůstal. Továrny se zastaralými stroji, neschopné bankovního úvěru, bez zakázek a bez potřebného přechodu na perspektivnější výrobu, jedna za druhou odpadaly. Pohraničí se stávalo hřbitovem průmyslu. Státní podpory na rostoucí bídu dělnictva nestačily.⁷³ Jen ty příhraniční podniky zůstaly v chodu, jež dokázali překlenout národnostní hrdost a zapojením do československé ekonomiky dosáhly na půjčky, které je mohly zachránit.

Až do roku 1929 se zdálo, že aktivistické politické proudy mají v Sudetech přece jen převahu a že nakonec nastane kýžené soužití Čechů s Němci ve společném státě, o něž Češi a někteří Němci usilovali již v roce 1848. Během posledních tří let se dokonce zástupci aktivistických stran pravidelně objevovali v československé vládě.⁷⁴ Celosvětová hospodářská krize však vše změnila. Počínaje parlamentními volbami v roce 1929 začalo získávat na síle nacistické opoziční hnutí, které neskrývalo svou loajalitu A.Hitlerovi a jeho plánu na anexi všech území obývané Němci. Na sněmu ve Frývaldově roku 1930 už žádají němečtí nacionalisté vytvoření sudetoněmeckého sněmu a autonomních úřadů. Československá politika, příliš zaměstnaná snahou o vybědnutí z hospodářské krize, nebyla schopna tyto tendence usměrnit.

Rok 1929 je výjimečný nejen kvůli hospodářské krizi, která dokázalo naprosto ochromit většinu tehdejšího světa, ale i tím, že tohoto roku založil A.Hitler NSDAP (Národně socialistická německá dělnická strana - německy: Nationalsozialistische Deutsche

⁷² SEIBT, F. *Německo a Češi*. Brno: Centa, 1996, s. 299. ISBN 80-200-0577-3.

⁷³ JOHN, M. *Čechoslovákismus a ČSR 1914 – 1938*. Beroun: Baroko & Fox, 1994, s.66. ISBN 80-85642-20-4.

⁷⁴ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 77. ISBN 80-85374-22-6.

Arbeiterpartei). Tato událost odstartovala zvrat v dějinách lidstva, jež tomu bylo za nedlouho svědkem. Díky svým řečnickým schopnostem a vysoké míře antisemitismu dokáže v krátké době přivést tuto stranu na vrchol a zapříčinit pád Výmarské republiky. Od této chvíle se Německa nenávratně vrací na evropskou scénu jako hlava největší kontinentálního světa.

6.3 Radikalizace německých nacionalistů

Rozmachu nacistických hnutí však šlo jen s těžší zbránit. Politický program DNSAP (Německá národně socialistická strana dělnická - německy Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei) se opíral o principy nacionálního šovinismu, antidemokratismu a antisemitismu. Protičeskoslovenský postoj skrývala do hesla autonomie; požadovala správní reformy. Její záměry byly formulovány na již zmíněném frývaldovském manifestu. Němci zde tvrdě napadali československou zahraniční politiku i spojenectví s Francií.

Vedle stran zasahovaly do politického života německé minority i masové nadstranické organizace; Byly početnější než politické strany a většinou působily na všechny vrstvy obyvatelstva. Reprezentativní úlohu plnil spolek Bund der Deutschen (BdD), který měl v 30. letech více než 500 000 členů. V nacionálně šovinistické organizaci Deutscher Turnverein (DTV) působilo 150 000 turnerů. Třetí masovou organizací sudetských Němců představoval Deutscher Kulturverband (DKV), pečoval o německé školství a osvětu. Uvedené instituce disponovaly značnými finančními prostředky, které získávaly z Německa.⁷⁵ Tyto spolky byly pochopitelně financovány i z řad německých podnikatelů či movitějších členů střední třídy.

Z roku 1927 pocházejí zjištění, že Sudetendeutscher Heimatbund v Berlíně sleduje program spojení Sudet s německou říší. V dokumentech se citují výroky sudetských Němců: „...bojující německá domovina se dočká dne, kdy bude svobodným národem. O plánech a úmyslech budoucnosti musíme dnes mlčet. Osвобоzením všech Němců ve středoevropském prostoru budeme i my členy velkoněmecké říše. Nezapomínejte, že naše země, Čechy, Morava a Slezsko, jsou starými říšskoněmeckými zeměmi...“⁷⁶

V roce 1929 byl na základě povolení založen spolek Verband Volkssport, který měl oficiálně fungovat jako zájmová sportovní organizace. Ve skutečnosti se jednalo o vojenskou a politickou složku hakenkrajclerů, která měla vychovávat mládež v duchu nacismu, jak to činily i další organizace – Wanderndes Jungvolk, Nationalsozialistischer Jugendverband.

⁷⁵ NOVÁK, O. *Henleinovci proti Československu*. Praha: Naše vojsko, 1987, s. 14.

⁷⁶ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 77. ISBN 80-85374-22-6.

Volkssport byl budován podle vzoru říšských SA. Funkcionáři Volkssportu zorganizovali tajné kurýrní spojení s nacisty v Německu. Vybraní členové se podrobili výcviku ve vojenských táborech v říši. Z Německa byly ilegálně dodávány zbraně pro Volkssport.⁷⁷ Tento spolek byl nakonec pro protistátní činnost, v únoru 1932, zrušen. Nešlo však o jedinou skupinu, která byla takto rozpuštěna. V březnu byla pro stejný důvod zrušena mládežnická organizace Grenzjugend a DNP (Německá nacionalistická strana) byla zdiskreditována, neboť bylo objeveno její napojení na říšskoněmecké nacionalisty. Bývalí činovníci Volkssportu pak byli odsouzeni na podzim téhož roku odsouzeni k trestu vězení v rozmezí jednoho až tří let.

V československo-německých vztazích přituhovalo. Projekt celní unie udělal jistou tečku za frazeologií o přáních přátelského poměru. V atmosféře sílícího nacionalismu se i z tradičně taktní diplomacie stále více vytrácela zdvořilost, zájmové střety získávaly na ostří. Ať již v rovině politické, či hospodářské (kde Německo vyčítalo republice podlamování své výroby dumpingovým exportem československého zboží a naopak snahy Berlína po autarkii – uzavřené hospodářské soběstačnosti – narušovaly vzájemné styky, až to vyústilo do tzv. platebního konfliktu.⁷⁸

K zvyšující se agresivitě českých Němců však nepřispívaly pouze podněty z československého území. Čeští Němci v období po hospodářské krizi čím dál více naslouchali nacionalistickým skupinám ze sousední německé říše. Především pak slovům Hitlerovým. Ten už v létě 1932, dle slov Hermanna Rauschinga (významný člen NSDAP), vyřkl následující extrémistický koncept: „Nikdy se nezmůžeme na velkou politiku bez pevného, ocelového centrálního mocenského jádra. Tím jádrem bude osmdesát nebo sto milionů pohromadě žijících Němců... *K tomu jádru patří Rakousko, to je holý fakt. Patří k němu i Čechy a Morava. Ve všech těchto oblastech žijí dnes převážně cizí národní kmeny. A jestliže chceme naši velkoříši zbudovat pro všechny časy, bude naší povinností tyto kmeny odstranit... Česko-moravskou kotlinu, východní území sousedící s Německem osídlíme německými rolníky. Čechové a Bémáci (Čecháci) musí ze střední Evropy pryč. Dokud budou tady, budou ohniskem husitsko-bolševického rozvratu.*⁷⁹

V souvislosti s předchozím odstavcem je třeba upozornit na problém, jež významně ovlivnil vývoj vztahů i událostí, které vyústili v otevřenou nenávisť mezi českým a německým etnikem. Tento problém se týká sdělování informací. Zatímco německá nacionalistická propaganda promlouvala k českým Němcům ze všech stran, Čechoslováci k propagandě

⁷⁷ NOVÁK, O. *Henleinovci proti Československu*. Praha: Naše vojsko, 1987, s. 16.

⁷⁸ KLIMEK, A. *Československá zahraniční politika 1918 – 1938*. Praha, 1995, s. 64. ISBN 80-85241-88-9.

⁷⁹ SEIBT, F. *Německo a Češi*. Brno: Centa, 1996, s. 301. ISBN 80-200-0577-3.

v oblasti pohraničí přistoupili poněkud chladně. I to, že valná část informací byla pouze v českém jazyce se dá brát jako nehodný přístup k této problematice. Množství německých obyvatel pohraničí neumělo česky, což mělo za následek, že ani neměli šanci porozumět československým sdělením.

6.4 Nástup NSDAP k moci - vzednutí vlny německého šovinismu

Vlna nacionálního šovinismu, která zachvátila sudetské Němce po nástupu Hitlera k moci, se projevila v rostoucím počtu členů DNSAP. Hakenkrajceři dosáhli 150 000 členů, německých nacionalů bylo 30 000. Velmi brzy se však v tisku i ve vedení negativistických stran objevily obavy o vlastní politickou existenci. V únoru 1933 vydal parlament k trestnímu stíhání poslance Krebse, Schuberta, Kaspera a Junga pro jejich činnost v zakázaných organizacích. Neuplynulo však ani půl roku a první z potrestané čtveřice, Hans Krebs, byl propuštěn na kauci ve výši 200 000 Kčs.⁸⁰

V dohodě s čelnými negativistickými politiky 1. října 1933 vystoupil Konrád Henlein v chebském hostinci Ewiges Licht s výzvou k založení takzvané Sudetendeutsche Heimatfront, která by sjednotila všechny Němce v pevnou národní pospolitost. Jejím ideovým základem se měl stát „křesťanský a německý světový názor“. Dva dny po založení Sudetendeutsche Heimatfront, 3. října 1933 se podle předběžných tajných ujednání zkompromitovaná DNSAP dobrovolně rozešla. Její předáci měli dobrý nos, protože hned následující den, 4. října, byl vydán výnos o jejím rozpuštění.⁸¹ Od této chvíle byla většina českých Němců reprezentována touto Sudetoněmeckou vlasteneckou frontou. Navenek SHF zachovávala Československu loajalitu, neboť se její představitelé obávali osudu, jež potkal DNSAP a jiné organizace. V tuto chvíli pro ně bylo mnohem výhodnější schovávat se za roušku přátelství.

SHF vlastnila rozsáhlý tiskový aparát. Měla k dispozici kameradschaftsbündlerovský měsíčník Junge Front ve Varnsdorfu, dva krajské listy: opavský Volkswart a teplický Aufbau. Nejdůležitější byl ovšem týdeník Rundschau. Henleinův týdeník měl významný podíl na postupném získávání důvěry členských mas rozpuštěných stran.⁸² Zatímco německý tisk tahal víceméně za jeden provaz, československý byl velmi názorově roztroušený. V podstatě za každou stranou stáli jiné noviny. Jedná se v podstatě o jakousi červenou nit, která se táhla

⁸⁰ NOVÁK, O. *Henleinovci proti Československu*. Praha: Naše vojsko, 1987, s. 18.

⁸¹ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 79. ISBN 80-85374-22-6.

⁸² NOVÁK, O. *Henleinovci proti Československu*. Praha: Naše vojsko, 1987, s. 27.

celou politickou scénou Československa. Zatímco menšina vystupovali takřka jednotně, československý politický multipartismus nebyl schopen nalézt společnou řeč pro řešení palčivých otázek.

Počet členstva SHF soustavně vzrůstal, od ledna, kdy bylo v SHF organizováno 12 976 členů, dosáhl počet příslušníků hnutí v říjnu 1934 čísla 71 431. Členstvo bylo instruováno vedením, že je nutné respektovat kroky představitelů SHF, aby nebyla ohrožena legalita hnutí. Šlo zejména o projevy loajality k československému státu.⁸³ Právě v říjnu roku 1934 byl zorganizován dosud největší sjezd sudetoněmeckých organizací. V České lípě bylo možno vidět na 30 000 členů SHF. Henlein zde přednesl svůj pečlivě sestavený projev o cílech SHF a jejím vztahu k Československu. Obsah textu, který prošel několika korekcemi, než byl oficiálně představen, přislíboval maximální snahu o harmonizaci československo-německých vztahů. Neskrýval své požadavky na rozšíření samosprávy o Němce a větší zapojení německých politiků do vedení státu. Vyrovnaní německého a českého národa by mělo vést k rovnoprávnému obsazování míst ve správním aparátu státu, v armádě, justici, finanční správě a dopravě, podle národnostního klíče. Přenesením úkolů státního aparátu pod pravomoc obcí, okresů a zemí by se zlepšila situace přetížené státní administrativy. SHF navrhovala i výstavbu samosprávných národnostních institucí s veřejnoprávním charakterem, což bylo údajným předpokladem pro německo-české vyrovnání, k rovnoprávnosti obou národů.⁸⁴ Henlein skutečně vše podřídil tomu, aby v očích československých politiků vzbudil pocit, že SHF má zájem na udržení statutu quo Pařížských smluv a udržení ČSR jako takové.

Na podzim roku 1933 vystoupilo Německo ze Společnosti národů. Již tehdy mělo ve zbrani 150 000 mužů, což jasně překračovalo limit stanovený Versailleskou smlouvou. Ve vojenských kruzích nacistického Německa se otevřeně hovořilo o strategické nezbytnosti likvidovat Československo. Nacistický abwehr na československém území rozvinul intenzivní špionážní činnost. K budování svých zpravodajských sítí s prospěchem využíval nacistů z řad Henleinova hnutí. Druhého května 1935 říšský ministr obrany podepsal směrnice k vypracování plánů přepadení Československa pod krycím názvem Schulung.⁸⁵ S vidinou nebezpečí z německé agrese se začalo v Československu zvolna vytvářet antifašistické hnutí. Mezi jeho největší opory patřili socialisté a komunisté, jak čeští, tak i němečtí. Svou roli v tom jistě sehráli i blížící se volby do parlamentu Československé republiky. Československé strany neskrývaly obavu z možného vítězství Henleinovců.

⁸³ NOVÁK, O., *Henleinovci proti Československu*, Praha: Naše vojsko, 1987, str. 29

⁸⁴ NOVÁK, O., *Henleinovci proti Československu*, Praha: Naše vojsko, 1987, str. 44

⁸⁵ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 83. ISBN 80-85374-22-6.

SHF nasadila do volební kampaně všechny síly a prostředky. Její propagandistická kampaň útočila na československý stát a velebila poměry v třetí říši, které však ve skutečnosti tak ideální nebyly. Nicméně účinná propaganda a neznalost většiny lidí skutečného stavu věcí v Německu, dávala SHF reálnou šanci na úspěch. To však přimělo některé československé politiky, jako například J. Nečase, který v memorandu zaslaném prezidentu T.G.Masarykovi poukazuje na nebezpečnost SHF pro republiku, neboť je prý formována převážně z bývalých členů zakázaných stran a organizací. Masaryk však odmítl zakročit proti Henleinovci z obav, že by ten přistoupil k ilegální činnosti a boj s jeho stoupenci by byl ještě těžší.

Československé úřady podnikly jen chabý pokus o oslabení henleinovského hnutí. Sedmnáctého dubna byla opět povolena činnost Německé nacionální strany (DNP), což se setkalo s odporem henleinovců. Ti byli zároveň úředně donuceni 29.dubna změnit název strany na Sudetendeutsche Partei (SdP)⁸⁶ Přes veškerou snahu dosáhla, v podstatě neznámá SdP téměř 1,25 miliónu hlasů a stala se nejsilnější parlamentní stranou.

---

⁸⁶ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 84. ISBN 80-85374-22-6.

7 OD PARLAMENTNÍCH VOLEB V ROCE 1935 K PLÁNU „ZET“

Volební úspěch sudetskonečmecké strany v květnu 1935, který její propagandistická mašinérie opěvovala jako skvělé vítězství, povzbudil radikální živly v řadách henleinovců k nepokrytému proklamování iredentistických, odtrženeckých požadavků a k zostřování protičeských útoků.⁸⁷ Sám Henlein však potřeboval, aby v očích Československé republiky vystupoval jako politik, který má zájem na fungování státu. Proto poslal prezidentu Masarykovi dopis, kde ujišťuje o své naprosté loajalitě republice. Ve skutečnosti však Henlein potřeboval čas, aby se dokázal připravit na nastolení vlastní vlády. Věděl také, že Hitlerovo Německo si nevytvořilo tak silnou pozici, aby mohlo veřejně vystoupit se svými požadavky.

Vítězství SdP ve volbách přinášelo i zhoršení československých zahraničních vztahů na oficiální i neoficiální úrovni. Německo systematicky připravovalo mezinárodní izolaci Československa. V první fázi například pomalou erozí soudržnosti Malé dohody pomocí svého hospodářského pronikání do Rumunska a Jugoslávie, stejně jako podporou maďarských revizionistických snah a teritoriálních požadavků beckovského Polska vůči ČSR.⁸⁸ Hospodářské pronikání Německa do evropských států se neustále prohlubovalo, zatímco hospodářská složka československé zahraniční politiky selhávala. Bylo to způsobeno z velké míry nedostatkem volných státních financí. Velká část kapitálu na našem trhu byla německého původu, což způsobovalo, že s ním československé hospodářství nemohlo počítat jako se složkou podpory pro stát.

Dne 20.10.1935 se Henlein poprvé výrazněji vyjádřil k československé zahraniční politice. Stěžoval si, že „*i když se zdá, nekorektním vztahům se přisuzuje velká důležitost, stále existuje napětí mezi Československem a Německem*“. Kategoricky požadoval, aby se korektní vztahy nahradily vztahy přátelskými. Na pozvání Královského institutu pro mezinárodní záležitosti (Royal stitue of International Affairs) pronesl Henlein 9.12.1935 projev v Chatham House. Připustil, že i sudetští Němci díky svému radikalismu nesou vinu na špatných vztazích mezi Čechy a Němci. Ostře však kritizoval českou politiku ve vztahu k menšinám.⁸⁹ Tento projev vzbudil rozpaky jak na straně Československa, tak i na straně Německa. V německých denících Henleinův projev odsoudili, neboť v něm Henlein kritizoval

⁸⁷ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 85. ISBN 80-85374-22-6.

⁸⁸ KLÍMEK, A. *Československá zahraniční politika 1918 – 1938*. Praha, 1995, s. 67. ISBN 80-85241-88-9.

⁸⁹ SLÁDEK, M. *Němci v Čechách*. Praha: Pragma, 2002, s. 65. ISBN 80-7205-901-7.

pangermanismus a popíral, že by se byl někdy setkal s představiteli NSDAP. U Čechoslováků vzbudili statě projevu o politice k menšinám nevoli. Jak jsem již několikrát uvedl, pozice menšin v První československé republice nebyla ideální, ale v poměru k ostatním menšinám v středoevropských státech, byla jejich pozice ve státě velmi dobrá.

V prosinci 1935 dochází k abdikaci prezidenta T.G.Masaryka. Jsou vypsané volby, jichž se zúčastní dva kandidáti. Dosavadní ministr zahraničí Edvard Beneš a profesor UK Bohumil Němec. Henleinovci požadovali za své hlasy pro Němce dvě ministerská křesla a 30 000 míst pro Němce ve státním aparátu. Poté, co bylo toto zákulisí odhaleno v tisku, se zvedla vlna pobouření, jež měla za následek rozpad pravicového bloku vedeného agrárníky. V den volby drtivou většinou vyhrál E. Beneš, SdP odevzdala prázdné hlasovací lístky jako výraz opozičního postoje. Tato událost dala předzvěst tomu, jak budou některé strany, zejména agrárníci v budoucích okamžicích Československé republiky jednat. Neboť to nebylo naposledy, co se s vidinou úspěchu stavěli českoslovenští politikové na jednu stranu s nacisty.

7.1 Zotavování se z hospodářské krize

K postupnému zotavování z následků evropské hospodářské krize částečně přispívaly i zvyšující se náklady na zbrojení vyprovokovaného nástupem A. Hitlera k moci. Zbrojní zakázky se bohužel sudetoněmeckých podniků příliš netýkaly. Překážkou byla jednak skladba většiny pohraniční výroby a nechuť československé vojenské správy zadávat zakázky nespolehlivým sudetoněmeckým výrobcům blízko hranic, kde nebezpečí špionáže bylo příliš evidentní a jejichž podniky vesměs ležely v prvním pásmu plánované evakuace.⁹⁰ Nelze však tvrdit, že by byli v tomto směru čeští Němci zcela ignorováni. Čeští politici si byli vědomi, že by takové jednání bylo okamžitě zneužito německými nacionalisty a iredentisty. Naopak tedy upřednostňovali sudetsko-německé firmy na projektech ve vnitrozemí nebo projektech, které nebyly pro republiku nebezpečné, jako například výrobu uniforem československé armády.

Zatímco se české hospodářství dostávalo z nejhorsího a začalo navazovat na předkrizový růst, sudetoněmecké hospodářství stále vykazovalo obrovské problémy. Katastrofální stav sudetoněmeckého průmyslu vykládala velkoněmecká propaganda ze projev naprosté neschopnosti československého státu a v tomto směru také úspěšně působila na široké vrstvy německého, nacionalisticky orientovaného obyvatelstva. Právě tíživá situace v sudetoněmeckém průmyslu byla živnou půdou pro úspěch SdP.⁹¹

⁹⁰ JOHN, M. *Čechoslovakismus a ČSR 1914 – 1938*. Beroun: Baroko & Fox, 1994, s.66. ISBN 80-85642-20-4.

⁹¹ JOHN, M. *Čechoslovakismus a ČSR 1914 – 1938*. Beroun: Baroko & Fox, 1994, s.67. ISBN 80-85642-20-4.

Musíme se teď ještě jednou vrátit k nezaměstnanosti v Československu a k jejím zvlášť závažným důsledkům pro Němce. Zatímco jinde hospodářská krize už pomalu opadla, mezi Němci bylo roku 1936 stále ještě 525 000 nezaměstnaných; to byl větší počet, než bylo tou dobou nezaměstnaných v celé francouzské republice. Avšak spíš než francouzské poměry měli nezaměstnaní foukači skla a stávkáři, strojní tkalci a textiláci v západních a severních Čechách na očích zejména poměry německé.⁹² Československá hospodářská politika sice jevila snahu o zvýšení zaměstnanosti, ale upřednostňovala české dělníky. Například ministr obrany Machník vydal výnos, v němž zavazuje žadatele o přidělení státních zakázek tím, že je lze přidělit firmám, kde je národnostní složení zaměstnanců shodné se složením obyvatel celého Československa. V oblastech, kde žila německá většina, pak byli podniky v podstatě distancovány z možného boje o státní zakázky, neboť by musely propustit německé dělníky a nahradit je českými.

Čím dál větší izolace československého pohraničí od okolního světa dávala prostor pro Henleina a jeho propagandu. Takzvaný hospodářský zázrak, na druhé straně hranic, ožíval zvláště čile. Na životním obzoru tisíců prostých lidí zastřela a přehlušila veškerou schopnost dalekosáhlejšího úsudku a muselo být také velmi nerealistické právě v této německé oblasti velké nouze a bídy očekávat něco jako ochotu obětovat se pro abstraktní demokratický ideál, jenž se při svém zatížení problémem menšin nedal opsat jinak, než jako neustále zklamávaná naděje v budoucnost.⁹³

7.2 Vývoj sudetoněmecké strany po vítězství ve volbách

Hned po parlamentních volbách začala SdP boj se svými odpůrci v řadách českých Němců, tvořené převážně z bývalých aktivistických stran. Jedním z prvních cílů se stal pražský deník *Prager Tagblatt*, který byl Henleinem považován za baštu židovsko-komunistické společnosti. Dále SdP projevovala eminentní zájem na rozšíření vlastní členské základny a posílení pozic na mezinárodní úrovni. Byla vytvořena takzvaná *Lügenabwehrstelle*, což byla podorganizace SdP, která údajně sloužila jako obranný mechanismus proti pomluvám o straně. Ve skutečnosti šlo spíše o spolek, zabývající se organizovaným terorem, kterým měl zastrašovat případné odpůrce politiky Henleina.

Henleinovci zároveň zpevnili své kontakty s německými emigračními organizacemi, jako byl Sudetoněmecký svaz (SHB), působící v sousedním Německu, nebo *Heimwehr* či

---

⁹² SEIBT, F. *Německo a Češi*. Brno: Centa, 1996, s. 307. ISBN 80-200-0577-3.

⁹³ SEIBT, F. *Německo a Češi*. Brno: Centa, 1996, s. 308. ISBN 80-200-0577-3.

Jihoněmecké středisko (Süddeutsche Mittelstelle) a Bojový kruh německých Rakušanů v říši (Kampfring der Deutsch-Österreicher im Reiche), vyvíjející činnost v Rakousku. Tyto organizace se kromě protičeskoslovenské propagandy zabývaly hlavně špionáží. Velké úsilí věnovala SdP ovládnutí německých kulturních, tělovýchovných, sportovních a jiných spolků. Získala především rozhodující slovo v předsednictvu Německého kulturního svazu (Deutscher Kulturverband).⁹⁴

Sudetoněmecká strana pokračovala v kurzu, nastoleném jejími předchůdkyněmi. Za každou cenu se snažila rozšířit svou členskou základnu na úkor zbývajících německých organizací. Pozoruhodná byla především práce s dětmi a mládeží, jež našla svůj vzor u sousedním Německu. Nacionalistické, polovojenské organizace se stávali cílem většiny dospívajících sudetských Němců. SdP vytvářela tábory nezaměstnaných, závodní výbory. Organizovala oddíly ordnerů, vybavené pro boj s politickými odpůrci obušky a plynovými pistolemi. Představitelé SdP dále pracují na dojmu, že jsou stranou prorepublikovou a prodemokratickou. Československou politiku sice otevřeně kritizují, především kvůli péči o nezaměstnané Němce, nízkému počtu státních zakázek pro německé firmy, vztahu k Německu a údajnému silicímú československému nacionalismu v pohraničí, ale přesto zůstávají republice věrní.

7.3 Protinacistické organizace v Československu

Abychom dostali ucelenější přehled o situaci tehdejší doby, je třeba připomenout, že nejen němečtí nacionalisté měli své organizace, z nichž se rekrutovali budoucí členové SdP, ale byly zde i další, jež naopak stáli proti Henleinovcům. Tyto organizace vznikaly napříč politickým spektrem. Některé byly československým státem tolerovány, některé nepřímo podporovány. Všechny pak měly sloužit jako protiváha německým nacionalistickým sdružením na území Československé republiky.

Mezi polovojenské protifašistické složky lze počítat především přívržence komunistů. Jako známější lze uvést například Kampfbund, Proletářská obrana a Modré blůzy. Všechny tyto organizace se zabývaly roznášením letáků a pořádáním srazů. Postupně začaly být cvičeni, podobně jako ordneři pro pouliční boj proti politickým odpůrcům, zejména německým nacionalistům. V těchto organizacích byly členy jak čeští tak i němečtí obyvatelé Československa. Pro stát však nebyly výraznějším pozitivem, neboť obava z možného

---

⁹⁴ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 86. ISBN 80-85374-22-6.

nástupu komunistů byla v První republice rovněž velká. Přívrženci komunistů se také veřejně hlásili k boji proti buržoazní demokracii a imperialismu.

Daleko prospěšnější organizací byla pro Československo Rote Wehr. V prostředí německé národnosti se stala významným činitelem politické scény německá sociální demokracie, strana, patřící jednoznačně k demokratické levici. I ona si vybudovala svůj uniformovaný sbor, který měl sloužit především k ochraně veřejných schůzí a k napomáhání rozvoje demokracie. Státní úřady Rote Webe tolerovaly, uvědomovaly si sice, že by formace mohla být použita k politickému boji, ale protože němečtí sociální demokraté se chovali státotvorně a byli po určitý čas i součástí vládní většiny, proti její existenci se nijak nezasahovalo.⁹⁵ V druhé polovině třicátých let dokonce Rote Webe vyvíjeli i vlastní výzvědnou činnost, namířenou především proti bývalým členům DNSAP. Nelze tedy české Němce paušalizovat a je třeba rozlišovat jednotlivé skupiny československého pohraničí.

Polovojenské jednotky v období první republiky nestavěly pouze strany z okrajů politického spektra, svou uniformovanou formaci zorganizovaly i demokratické strany, dokonce jedna vládní. Tou byla Československo živnostenská-obchodnická strana středostavovská. Formace dostala název Fialová legie a její hlavní úlohou nebyla pouze ochrana schůzí jako v případě většiny tehdejších podobných jednotek. Vedení snahy deklarovalo snahu po posílení obranyschopnosti vlasti a její legionáři, nabírání především z mládeže živnostenské strany, měli projít předvojenským výcvikem a být tak dobře připraveni na vojenskou službu.⁹⁶ Na rozdíl od německých nacionalistických organizací měly ty protinacistické podstatně menší základnu a byly názorově velmi rozděleny, což výrazně snižovalo akceschopnost v boji proti Henleinovcům.

7.4 Československo-německé vztahy na mezinárodní scéně

Vojenskopolitická situace v Evropě se od poloviny nevyvíjela příznivě. Británie podepsala s Německem separátní námořní dohodu, která v podstatě legalizovala zbrojení Německa a výrazně tak oslabilo statut quo Pařížských smluv. Německo se stávalo čím dál silnější. S tím jak rostlo pozice Německa v Evropě, rostla pozice českých Němců. Henlein mohl stupňovat své nároky vůči československé vládě, aniž by se musel obávat nějakého zásahu ze strany velmocí Francie a Británie. Československá politika byla svědkem toho, jak

---

⁹⁵ PEJČOCH, I. *Armády českých politiků*. Cheb: Svět křídel, 2009, s. 40-45. ISBN 80-86808-60-4.

⁹⁶ PEJČOCH, I. *Armády českých politiků*. Cheb: Svět křídel, 2009, s. 63. ISBN 80-86808-60-4.

se těžce nabyté úspěchy stávají minulostí. Němci se stávali nejsilnějším hráče partie o střední Evropu.

Jak jsem již uvedl, diplomacie nacionalistických českých Němců, reprezentovaných SdP korespondovala a byla přímo úměrná té německé. V červnu 1935 podnikl Henlein cestu do Švýcarska, kde se setkal s představiteli států zastoupených ve Společnosti národů. V prosinci téhož roku byl pozván na již zmíněnou návštěvu Anglie, kde přednesl svůj rozporuplný projev. Rok 1936 přinesl další zesílení rozbíječské aktivity henleinovců. Souviselo to s mezinárodně politickou situací. Narůstala agresivita fašismu v Evropě. V březnu obsadil německý wehrmacht demilitarizované pásmo v Porýní. V červenci bylo za nejasné uznání nezávislosti Rakousko přiměřeno k tomu, aby vystupovalo jako německý stát. Henlein pochopil, že je ten pravý čas vystoupit se svými požadavky před celoevropské publikum.

V dubnu 1936 SdP společně s Karpatoněmeckou stranou, která byla její odnoží na Slovensku, podala sekretariátu Společnosti národů v Ženevě stížnost na Československo, že porušuje své mezinárodní závazky v otázce ochrany menšin. Dokládala to zejména oběžníky ministerstva národní obrany, které požadovaly, aby na vojensky důležitých zakázkách nepracovaly nepřátelské živly.⁹⁷ Po vysvětlení, které byla nucena československá diplomacie Společnosti národů podat, byla situace kolem stížnosti považována za uzavřenou. Nicméně samotný fakt, že se čeští Němci dovolávají ke Společnosti národů měl ukázat Evropě, že pozice Němců v Československu není utěšená.

Ve snaze získat aplaus na mezinárodní scéně podnikl i Henleinův věrný přítel Heinz Rutha cestu do Anglie jako člen delegace Evropského kongresu národnostních menšin. Delegace, podle zprávy, kterou Rutha předal po návratu vedení SdP, vysvětlila britským politikům, že nerespektování národnostních práv ohrožuje evropský mír, a přesvědčovala je o tom, že Velká Británie musí ve prospěch německé a maďarské menšiny v Československu rázně zakročit.⁹⁸ Zároveň pro Henleinovskou politiku získal množství politiků a novinářů, kteří uvěřili podání jeho verze československo-německých vztahů. I díky Ruthovi byl opětovně pozván Henlein do Anglie, kde mohl dále vytvářet dojem utiskovaného německého národa v Československé republice.

Během svých návštěv na britských ostrovech vytvořili u velké části politiků, ale i britské populace, že skutečně dochází k utlačování českých Němců. Vytvořil se tedy názor, že je třeba učinit ústupky z československé strany, aby byl zachován klid a mír ve střední

---

⁹⁷ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 92. ISBN 80-85374-22-6.

⁹⁸ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 92. ISBN 80-85374-22-6.

Evropě. De facto to znamenalo, že bývalí spojenci Československa, Britové, ho byli ochotni v rámci politiky appeasementu obětovat. Všechno bylo směřováno k získání autonomie pro české němce a legalizaci jejich vztahů s hitlerovským Německem.

7.5 Budování obrany státu

Namísto toho, aby západní mocnosti zaujaly proti Německu jasné stanovisko, snažila se každá země najít cestu, jak se vyvléci ze spojeneckých smluv s Československem. O tom svědčí např. Separátní námořní dohoda podepsaná mezi Německem a Velkou Británií v červnu roku 1935, která legalizovala zbrojení Německé armády. Pokus ministerského předsedy M. Hodži o sblížení států Římského protokolu s Malou dohodou vycházel z nereálné představy o dohodě s fašistickými státy. Další trhlinou v obraných plánech Československa bylo zabránění Porýní 30 000 vojáky hitlerovského Německa. Tím se do rukou Fašistů dostalo území, které mělo hrát podstatnou roli v bezpečnostních opatřeních Versailleské i Locarnské smlouvy. Dalším problémem se stalo odmítnutí československo-polské vojenské součinnosti, v srpnu 1936 a vypracování plánu vojenské účasti Polska po boku Německa a Maďarska.

Bylo tedy nutné, aby Československo zaujalo rozhodný postoj a připravilo se na případný válečný konflikt. 12. prosince 1935 byl schválen první program výstavby opevnění, který počítal s výstavbou dvousledového těžkého opevnění od řeky Odry po Labe na severní hranici republiky. Českoslovenští armádní představitelé si byli vědomi početní převahy nepřítele, která byla čtyřnásobná u pozemního vojska a u leteckých sil dokonce osminásobná. Navíc zde byl další problém, plynoucí z národnostního složení ČSR. Jak jsem již několikrát uvedl, více než čtvrtina obyvatel republiky byla německé národnosti a dalo se předpokládat, že by při případném konfliktu s Německem nebyla ochotna bojovat nebo by užívala záškodnickou činnost, aby narušila bojeschopnost československé armády, k čemuž ji vyzýval i sám Henlein.

Ani výstavba opevnění neprobíhala podle plánů. I přesto, že se oproti roku 1935, v roce 1937 zvýšily výdaje státu na vyzbrojování z 2,384 miliard na 5,274 miliard, což činilo 37,9% státního rozpočtu. Náklady na zbrojení přesahovaly státní příjmy a deficit státního rozpočtu dosáhl v roce 1937 již 4,949 miliard korun.⁹⁹ Československé hospodářství se stále potýkalo s následky krize. Nad úroveň roku 1929 se dostal pouze těžký průmysl a to především díky rozvoji zbrojní výroby. To mělo za následek ještě větší izolaci průmyslu v pohraničí, neboť ten byl z účasti na státních zakázkách, týkající se vyzbrojování armády,

⁹⁹ ANGER, J. *Mnichov 1938*. Praha: Svoboda, 1988, s. 56.

předem vyloučen. Docházelo tak k organizování dělnických stávek, nejen v pohraničí. Zatímco v roce 1934 bylo ohlášeno přes 200 stávek, roku 1937 se tento počet zdvojnásobil. Jednalo se o projev celkové nespokojenosti s poměry života dělníků, kteří vzniklým stavem nejvíce trpěli.

7.6 Československý návrh národnostního vyrovnání

Prezident Beneš, muž s vynikajícími diplomatickými schopnostmi stále věřil, že otázku českých Němců bude možno řešit mírovou cestou. Přistoupil k tajným jednáním s Hitlerovými emisary Maxem Karlem Trauttmansdorfem a Albrechtem Haushoferem v listopadu a prosinci 1936. Nacističtí vyjednavací podmiňovali československo-německých vztahů uzavřením paktu o neútočení, poskytnutím určitých výhod v obchodním styku, zastavením podpory německé antifašistické emigraci a podstatným zlepšením postavení sudetských Němců.¹⁰⁰ Beneš i přesto, že jednání byla německými emisary přerušena, začal podnikat kroky k naplnění požadovaných ústupků.

18. února roku 1937 vláda zveřejnila návrh národnostního vyrovnání, který měl splňovat většinu německých požadavků jak v oblasti hospodářské, sociální, kulturní, tak i v oblasti zdravotní péče a dodržování obsazování postů ve státním aparátu dle národnostního klíče. Návrh pochopitelně nebyl dokonalý, což se za tak krátkou dobu, po kterou byl vypracován, nedalo ani očekávat. Šlo ale přinejmenším o gesto dobré vůle ze strany Československa. Navíc se zdálo, že návrh přišel v ten nejlepší čas, neboť uvnitř SdP vrcholila krize. Ta byla zapříčiněna rozkolem mezi zastánci radikálního nacismu a klerofašismu rakouského fašisty Othmara Spanna.

Henlein byl ve složité situaci. Musel před československými představiteli předstírat, že je ochoten dojít ke konsenzu a vyřešit situaci mírovou cestou, zároveň však musel ujistit členy SdP, že nehodlá dále trpět československou nadvládou nad německým národem. Henlein tedy národnostní vyrovnání odmítá a žádá pro české Němce autonomii. Dokonce navrhoval, aby byly okamžitě vyhlášeny předčasné parlamentní volby. Na svých projevech zdůrazňoval, že se již nelze spokojit s drobnými úspěchy a je třeba změny, která by naprosto změnila vnitropolitické dění v Československu.

22. března 1937 odstoupil agrární ministr Spina a jeho strana se připojila k SdP s odůvodněním, že zásady z 18.2.1937 nepřinesly dostačující výsledky.¹⁰¹ Ve skutečnosti šlo

¹⁰⁰ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 96. ISBN 80-85374-22-6.

¹⁰¹ SLÁDEK, M. *Němci v Čechách*. Praha: Pragma, 2002, s. 80. ISBN 80-7205-901-7.

o nátlak Henleina, který vyzýval všechny Němce žijící v Československu, aby opustili menší strany a přidali se k SdP. Aktem Spiny se SdP stala nejsilnější parlamentní stranou a jako taková měla dle ústavy ČSR nárok na křeslo ve vládě. O tři dny později rezignoval na post ministra veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy a tím pak skončilo období dvanácti let německé účasti ve vládě.

7.7 Henleinovo odmítání smíru

V průběhu roku 1937 pořádali henleinovci veřejné schůze. Tyto schůze měly zvyšovat tlak na československé politiky, neboť při nich docházelo k nepokojnostem německých přívrženců nacismu, kteří napadali Čechy a nefašistické Němce. Terčem útoků se stávaly i orgány státního aparátu policie, četnictvo a finanční stráž. Na sjezdech již představitelé SdP připouštěli zásah sousedního Německa, nebude-li v dohledné době problém sudetských Němců uspokojivě vyřešen. Agresivita stoupala nejen u běžných členů, ale i v nejvyšších kruzích SdP. Po jednom takovém shromáždění v Teplicích byl dokonce předveden K.H.Frank (v té době předák SdP), neboť napadl příslušníka policie.

Velký ohlas měly demonstrace na Moravě, v létě roku 1937, kde bylo na 100 000 příznivců SdP a rovněž zářijová demonstrace v Ústí nad Labem, kde K.H.Frank ve svém projevu řekl: *„Pro Československo je jenom jedno nebezpečí – špatný poměr k jeho největšímu a bezprostřednímu sousedu. Je pouze jedna bezpečnost – přátelský poměr k německé říši. Ovšem v Praze si musí být vědomi toho, že se nedá nic dělat bez uspokojivé úpravy menšinových otázek. Nové Německo bude směrodatně účastno rozhodování o budoucím vývoji a tu by byla pro Prahu příležitost včlenit se do tohoto vývoje a přispět k evropskému míru.“*¹⁰²

To byl typický obrázek té doby. Němci volali po revizi vztahů, ale nebyli ochotni přijmout nic menšího nežli autonomii. Československá vláda se snažila přesvědčit své „spojence“ především pak Francii a Velkou Británii, že je ochotna, v rámci udržení míru, učinit významné ústupky vůči německé menšině, ale na oplátku chtěla bezpečnostní garance, které by zajistili udržení současných hranic. Bohužel se tak nedělo. V Británii usedl v květnu 1937 do křesla předsedy vlády Neville Chamberlain, který byl znám svou politikou appeasementu a nehodlal kvůli malé středoevropské zemi riskovat vtažení Británie do boje s Německem.

---

¹⁰² RICHTER, K. *Sudety*, Praha: Fajma, 1994, s. 98. ISBN 80-85374-22-6.

Sudetoněmecká strana, osobující si právo výhradního mluvčího českých Němců, se v roce 1937 měnila definitivně v pátou kolonu hitlerovců, jimiž byla podporována a z pozadí vlastně stále silněji řízena. Teprve v tomto stadiu běhu věcí se Praha odhodlala přistoupit k rozsáhlejším úpravám postavení domácích Němců, byť její návrhy zatím nesahaly tak daleko, jak by bylo potřebné a vhodné.¹⁰³ Otázkou však zůstává, zda by i ty největší ústupky, kterých byla republika schopna, uspokojily německé nacionalisty. Vždyť Henlein sám byl instruován Hitlerem, aby neustále zvyšoval své požadavky vůči Československu. Dnes můžeme o výsledku, který by nastal po okamžitém uznání autonomie určených oblastí, jen spekulovat. Nehledě na to, že v současné době je prokázán německý plán na vojenskou likvidaci Československa, už kolem roku 1935.

7.8 Anšlus Rakouska

Koncem února 1938, po nástupu lorda V.E.Hallifaxe do úřadu ministra zahraničních věcí, Velká Británie ujistila Hitlera, že je připravena na revizi poměrů ve střední Evropě a „nabídla“ fašistickému Německu Rakousko.¹⁰⁴ N. Chamberlain, k údivu většiny evropské populace, veřejně vystoupil proti zásadám kolektivní bezpečnosti a zdiskreditoval záruky Společnost národů vůči ohroženým státům. Vše bylo jasné, Velká Británie definitivně dokazuje, že je ochotna upustit od všech spojeneckých smluv, které by jí mohly vtáhnout do ozbrojeného konfliktu s Německem. Naopak se jala stát se propagátorem revizionistických snah rozdělení Evropy.

12.března 1938 začaly německé jednotky obsazovat Rakousko. Během několika hodin ovládali Němci celou zemi. Rakousku nepřišel nikdo na pomoc. Hitler oznámil, že v dubnu dojde v Rakousku k tzv. Velkoněmecké volbě, čímž bude formálně posvěceno připojení Rakouska k Německu. Zatímco na většině území Československa se zvyšovaly obavy z nadcházejících měsíců, v pohraničních oblastech se jávalo. H. Göring (velitel německých vzdušných sil) ujišťoval československou vládu, že se nemusí ničeho obávat, neboť jde čistě o „rodinnou záležitost“. Tomu šlo však jen těžko uvěřit. Zabráním Rakouska nastal československé obranné politice nepřijemný problém. Plány na obranu republiky nepočítaly s tím, že Němci budou moci napadnout republiku i z jižní hranice s Rakouskem. Vojenští představitelé se tedy museli narychlo připravit na nová rizika obrany.

---

¹⁰³ KLÍMEK, A. *Československá zahraniční politika 1918 – 1938*. Praha, 1995, s.83. ISBN 80-85241-88-9.

¹⁰⁴ ANGER, J. *Mnichov 1938*. Praha: Svoboda, 1988, s. 61.

Pro české Němce byla anexe Rakouska jen dalším důkazem toho, že se blíží rázné vyřešení i otázky sudetoněmecké. Místní organizace SdP se tudíž začaly připravovat na ozbrojené povstání. Vedoucí představitelé SdP projednávali postup převzetí moci v pohraničních oblastech včetně rozdělení funkcí a úkolů pro případ německé vojenské intervence. Vedení SdP však ještě urputně tlumilo reakce radikálních členů a snažilo se připravovat na 24.duben, kdy byl naplánován sjezd v Karlových Varech. Tam měl Henlein přednést svůj projev ke stavu sudetoněmecké otázky. V té době v podstatě československá vláda předsedy Hodži naprosto ztrácí kontrolu nad dění v československém pohraničí.

7.9 Karlovarský program a květnové nepokoje

Historické prameny se liší v datumu zahájení Karlovarského sjezdu. Některé uvádějí sobotu 23.4., jiné neděli 24.4. Podstatné je však fakt, že sjezd jen dokázal zvyšující se odhodlanost českých Němců připojit sporná území k Německu. Nejzávažnější bylo vystoupení vůdce strany Konráda Henleina. Uvedl mimo jiné, že sudetští Němci zaslali Společnosti národů 22 stížností na národnostní poměry v Československu.¹⁰⁵ Dále Henlein konstatoval, že není možné setrvávat nadále jako součást Československa, jehož právní systém je plný bezpráví a násilí. Odmítal historický názor, že český lid je nárazníkem proti německému „Drang nach Osten“. Žádal úplnou svobodu přiznání k německému národu atd. Henlein formuloval své požadavky vůči Československu v tzv. „Karlovarském programu“, jednalo se o osm bodů, které byly nezbytně nutné pro uspokojení českých Němců. Text osmi bodů byl samozřejmě dobře vybrán a předem zkontrolován s Hitlerem (viz. příloha č.). Na závěr projevu se Konrád Henlein otevřeně přihlásil k nacionálnímu socialismu.

Požadavky, které byly obsaženy v oněch osmi bodech, nemohly být v podstatě splněny. Odporovaly ústavě i postavení suverénního státu. Nicméně to bylo právě podstatné pro Henleina potažmo Hitlera, neboť ti mohli argumentovat na mezinárodní scéně tím, že své požadavky formulovali, ale česká strana je neakceptuje. V této fázi už pro Němce nebyly podstatné případné úspěchy, kterých mohli dosáhnout, nýbrž vše podřízeno tomu, aby mohlo dojít k, v očích velmocí, oprávněné vojenské intervenci Německa.

Oslavy 1.máje přinesly pro Henleinovce příležitost k dalším masivním demonstracím. Ulicemi se ozývalo: „*Unsere lieber Führer mach uns frei von der Tschechoslowakei.*“ – („Náš milý vůdce, osvobod' nás z Československa“). Celý měsíc se pak nesl ve znamení nepokojů. Ty byly ještě intenzivnější díky nadcházejícím obecním volbám, henleinovci do poslední

¹⁰⁵ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 103-104. ISBN 80-85374-22-6.

chvíle aplikovali teror proti politickým odpůrcům SdP. Volební výsledky byly šokující, téměř 90% německých hlasů získala SdP, což v rozbouřeném davu podstatně zvýšilo napětí. Vedení SdP ještě více rozdmýchalo neklid svým prohlášením z 20 května, že vzniká vážná situace a že není s to udržet jednotlivé soukmenovce, aby neužili „práva na obranu v nouzi“.¹⁰⁶

Dne 21.května 1938 vláda, pod dojmem informací o přesunutí německé armády k hranicím Československa, vyhlásila částečnou mobilizaci. Henlein, vracející se z úspěšných jednání z Anglie, přijal nabídku ministerského předsedy Hodži na zahájení rozhovorů, které měly situaci v pohraničí uklidnit. Taktikou Henleina však nebyla snaha o uklidnění, naopak tohoto stavu využíval k dalším požadavkům na československou vládu. To se projevilo hned začátkem června, kdy Henlein předložil Hodžovi další memorandum, které ještě více rozvíjelo požadavky Karlovarského programu. Henlein věděl, že si může dovolit podávat v podstatě neslýchané návrhy, neboť sám Hitler jej ujistil, že je jeho nezměnitelným přáním zničit Československo vojenskou akcí.

7.10 Plán „ZET“ - Runcimanova mise

Plán „ZET“ byl krycím názvem mise, jež měla vyřešit problematiku vztahů v Československu mezi Němci a Čechy. Cílem lorda Waltera Runcimana, který přijel do Československa 3.srpna 1938 jako zprostředkovatel rozhovorů mezi SdP a československou vládou, bylo najít konsenzus mezi znesvářenými stranami tak, aby to Británii přineslo pokud možno užitek. Runciman slíbil Hitlerovi, že se Británie bude snažit ze všech sil o mírové řešení sporu. Jednání se Sudetoněmeckou stranou se ujal sám prezident ČSR, aby tak ukázal vůli své země po konsenzu s německou stranou. SdP zvolila taktiku „zavalit Brity informacemi a velmi mnohmluvnými dokumentárními důkazy.“¹⁰⁷ Beneš předložil nový návrh národnostního vyrovnání (předcházeli mu dva, které byly Henleinem odmítnuty), který již obsahoval prvky autonomie. SdP jej však opět rezolutně zamítla.

Beneš byl instruován z Británie, že musí udělat takové ústupky, které by uspokojily německou stranu, za každou cenu. Pod silicím tlakem Runcimana i možného vpádu německých vojsk na území republiky, předložila československá vláda 2.září již čtvrtý plán na vyrovnání německými občany. Ten splňoval v podstatě všechny body Karlovarského programu. To bylo pro Henleina nemilé překvapení, neboť tak dalekosáhlých ústupků neočekával. SdP přerušila jednání s československou vládou pod záminkou národnostně

¹⁰⁶ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 105. ISBN 80-85374-22-6.

¹⁰⁷ SLÁDEK, M. *Němci v Čechách*. Praha: Pragma, 2002, s. 101. ISBN 80-7205-901-7.

motivovaného incidentu v Moravské Ostravě. Tím v podstatě skončila Runcimanova mise. Sám lord Runciman v osobním dopise Benešovi přiznává, že za neúspěch jednání nese vinu jednoznačně německá strana.

Na norimberském sjezdu NSDAP, konaného 12. září, Hitler útočí na Československo. Sjezdu je přítomen i Henlein, který zde podal detailní zprávu o zničeném národě německém úpícím v okovech Československa. Následujícího dne se ozbrojené skupiny SdP pokoušejí o puč, který je však rychle potlačen. Chamberlain pronáší svůj legendární výrok, že ČSR je v zásadě v právu, avšak „právo a pravda dnes neexistují“.¹⁰⁸ Na schůzce Chamberleina a Hitlera, 15.září v Berchtesgadenu, britský premiér v podstatě přislíbil odstoupení území s více jak 50% Němců. Praze nezbývalo než doufat v brzký pád appeaserských vlád na západě.

Pod obrovským tlakem Francie a Velké Británie prezident Beneš spolu s vládou přijali ultimátum. 22. září hodžova vláda podala demisi, byla vystřídána úřednickým kabinetem generála Jana Syrového. Poté,co Hitler odmítl návrhy na odstoupení území s tím, že už to nestačí a žádal mnohem větší zabor československého území, oznámili představitelé velmocí, že již nemohou nést odpovědnost, aby radili Československu nemobilizovat. Ve 22.30 hod., 23.září 1938 rozhodla československá vláda jednomyslně o všeobecné mobilizaci. Do zbraně bylo povoláno celkem 1 250 000 mužů, kromě toho armáda zrekvírovala 24 000 motorových vozidel a 78 900 koní.¹⁰⁹ Mobilizace byla pochopitelně sabotována německými nacionalisty, ale přes to probíhala organizovaně. Více než 50% Němců dezertovalo.

---

¹⁰⁸ KLIMEK, A. *Československá zahraniční politika 1918 – 1938*. Praha, 1995, s. 88. ISBN 80-85241-88-9.

¹⁰⁹ RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994, s. 123. ISBN 80-85374-22-6.

8 MNICHOVSKÁ DOHODA A JEJÍ NÁSLEDKY

Dne 30.9.1938 je v Mnichově podepsána, čtyřmi představiteli evropských velmocí, smlouva jež definitivně odsuzuje První československou republiku k zániku a to i přesto, že byla v rozporu se závazky uloženými Paktem Společnosti národů.. Těmi čtyřmi muži jsou Neville Chamberlain (Velká Británie), Édouard Daladier (Francie), Adolf Hitler (Německo) a Benito Mussolini (Itálie). Podle této smlouvy byla Československá republika nucena odstoupit svá historická území sousednímu Německu. Datem, kdy mělo dojít k započetí vyklizení, byl stanoven 1.říjen. Během následujících deseti dnů pak má být toto vyklizení provedeno a to bez ničení jakýchkoli existujících zařízení. Tohoto dne nezankla jen ČSR v takové podobě, v jaké ji známe od jejího vzniku 28.10.1918.Zanikl zde i Versailleský systém, jenž měl právě zaručovat neměnnost státních hranic a udržovat bezpečnost ve střední Evropě.

Mnichovským diktátem i vynuceným odstoupením oblastí státu rovněž Maďarsku a Polsku pozbyla ČSR přes čtyřicet jedna tisíc km² území osídleného 4,9 miliony obyvatel, z nichž bylo na jeden a čtvrt miliónu Čechů a Slováků, ztratila pohraniční opevnění, přišla o značnou část ekonomické základny, její dopravní systém byl krajně narušen; stala se neživotaschopným útvar¹¹⁰. Zejména v oblasti dopravy byla ČSR zasažena velmi tvrdě. Musela být přeorganizována železniční síť, neboť některé do té doby hlavní železniční trati se nyní staly peážními, tedy vedenými přes cizí území.

Československá vláda tedy, přes protesty většiny obyvatel, mnichovský diktát přijala. Myslím, že nejlépe přijetí Mnichovského diktátu popisuje ve své knize, Československo 1918-1938, Pavel Augusta: *„Pohraniční pevnosti, skvěle vyzbrojené, byly opuštěny, vycvičená a odhodlaná armáda dostala rozkaz svou vlast nebránit. Neměli jsme sice naději na vítězství, ale kapitulace vlády a prezidenta Beneše vzala lidem z rukou možnost hájit svou vlast i čest. Byly zachovány životy a hmotné statky za cenu těžce zasažené morálky národa. Je na každém z nás, aby zvážil, zda to bylo moudré, anebo tragické.“*¹¹¹

¹¹⁰ KLIMEK, A. *Československá zahraniční politika 1918 – 1938*. Praha, 1995, s. 93. ISBN 80-85241-88-9.

¹¹¹ AUGUSTA, P., HONZÁK, F. *Československo 1918 – 1938*. Praha: Albatros, 1992, s. 64. ISBN 80-00-00311-2.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se pokusila analyzovat problematiku vztahů Čechů a Němců v období První Československé republiky. S odstupem několika desítek let můžeme bez emocí hodnotit přístup obou národů ke společnému soužití v nově vzniklém státě. Nelze předpokládat, že nalezneme jednoho viníka celé této smutné události českých dějin. Jak jsem již uvedl, na události, jež vedly k přijetí Mnichovského diktátu, lze pohlížet z mnoha různých úhlů. Přestože jsem české národnosti, projevoval jsem snahu pochopit problém i ze strany Němců.

Celá problematika vztahů mezi Němci a Čechy má prapůvod v dávné minulosti. Hranice mezi předchůdci Československa a Německa byla po dlouhá staletí v podstatě totožná s těmi dnešními. V dobách Přemyslovců potřebovali čeští králové osídlit pohraniční oblasti a počali sem zvat německé osadníky. Ti zde od té doby vytvářeli svoji vlastní kulturu – kulturu českých Němců. Bez větších problémů se sžili se svým okolím, neboť v dobách středověku nebyl na národnostní sebeurčení kladen takový důraz. Nepřátelství obou národů se však neustále zvyšovalo. Především Češi viděli v Němcích své velké nepřátele, jež jim chtějí brát „jejich zemi“. Po neúspěšných národně-obrozeneckých snahách se na konci První světové války naskytlá příležitost na osamostatnění Čechů, kteří ji srdečně přijali. Po téměř pětiset letech mohl Čechům opět vládnout Čech. O nadvládu Čechů však nestáli Němci, kteří zůstali uvězněni na území nově vzniklého Československa.

Češi plně využívali postavení vítězného národa a politika vůči německým obyvatelům nebyla příliš vstřícná. V ústavě sice bylo věnováno poměrně dost prostoru pro právní úpravu vztahů vůči menšinám, ale tyto paragrafy nebyly příliš dodržovány. Na druhé straně nemalá část německých průmyslníků a politických představitelů naprosto odmítala soužití s Čechy a v podstatě tak izolovala prosté občany od možnosti začlenit se do československé společnosti.

Hospodářská krize z roku 1929 paralyzovala průmysl v celém Československu a to se pochopitelně promítlo i do poměrů českých Němců. Ti, kteří odmítali spolupráci s Československem, nebyli většinou schopni odolat vzniklé situaci. Pohraniční oblasti tak byly zmítány obrovskou nezaměstnaností. Toho využily nesčetné politické organizace, které dávaly vinu za nastalý stav Československu. Objektivně řečeno, je jisté, že se nedostávalo německým podnikům takových podpor, jak tomu bylo u těch českých. Nicméně je nutné na věc nahlížet i z praktického hlediska. Pro stát zmítaný krizí by bylo naprosto nelogické poukazovat výraznější finanční prostředky na podporu průmyslu do oblastí, jejichž loajalita

vůči němu samotnému je mizivá. Dobře volená slova německé nacionalistické propagandy však dokázala této situaci patřičně využít.

Nástupem národního socialismu v Německu se k moci dostal Adolf Hitler. Muž, který dokázal svými projevy nadchnout miliony Němců nejen domácích, ale i žijících v zahraničí. Jeho politiku rychle převzalo za svou i množství českých Němců. Do jejich čela se postupem času prosadil Konrád Henlein, který se tak stal symbolem nacionalistických tendencí českých Němců. Henlein rozehrál klamavou partii s Československem. Navenek vystupoval jako politik, který má za cíl politickou stabilitu Československa a je tedy plně loajální tomuto státu. Ve skutečnosti však jen vyčkával na správný okamžik, aby mohl zasadit republice smrtelný úder. Brzy došlo k propojení mezi německými organizacemi v Československu s těmi německými. Přes veškerou snahu československé politiky se toto spojení neustále prohlubovalo.

Poté, co se Německo vracelo do pozice středoevropské supervelmoci, byl problém českých Němců stále častějším tématem i na mezinárodní politické scéně. Henlein dokázal obratně využívat zvyšujícího se postavení Německa k uskutečňování svých cílů. Československo však stále nebylo ochotno německé menšině ustupovat. Situace se razantně změnila, když se do problémů českých Němců oficiálně vložily zahraniční subjekty. Českoslovenští spojenci, Velká Británie a Francie, nehodlali ohrozit křehkou stabilitu Evropy a tak neustále nabádali československou vládu k přehodnocení postojů vůči menšinám. Německo v té době však bylo již natolik silné, že bylo ochotno riskovat celoevropský konflikt a hrozit Československu silou. I když Češi začali projevovat čím dál větší snahu o rehabilitaci vztahů s německou menšinou, ta už odmítala jakékoli drobné zisky. Jako jediné řešení, které byl Henlein ochoten akceptovat, bylo připojení oblastí s německým osídlením k říši. Československá zahraniční politika, reprezentovaná prezidentem Benešem, stále slepě věřila ve spojení s Anglií a především Francií a doufala v jejich podporu. Tyto země však nechtěly být zataženy do války a přiklonily se na stranu Německa, které žádalo odstoupení sporného území ve svůj prospěch.

Přijetím Mnichovské dohody na konci září roku 1938 dochází k odstoupení části československého území Německu. Jestli tak bylo učiněno po právu a území skutečně patřilo Německu je více než diskutabilní. Tento akt se nesmazatelně zapsal do historie česko-německých vztahů, které pravděpodobně navždy změnil v chladné.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literární zdroje

1. ANGER, J. *Mnichov 1938*. Praha: Svoboda, 1988. 178 s.
2. AUGUSTA, P., HONZÁK, F. *Československo 1918-1938*. Praha: Albatros, 1992. 64 s. ISBN 80-00-00311-2.
3. ČADA, V. *28.říjen 1918*. Praha: Mladá fronta, 1988. 301 s.
4. ČORNEJ, P. *Panovníci českých zemí*. Praha: Fragment, 1992. 64 s. ISBN 80-901070-5-2.
5. HARNA, J., FIŠER, R. *Dějiny českých zemí*. Praha: Fortuna, 1995. 295 s. ISBN 80-7168-286-1.
6. JOHN, M. *Čechoslovakismus a ČSR 1914 – 1938*. Beroun: Baroko & Fox, 1994. 423 s. ISBN 80-85642-20-4.
7. KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky 1918 – 1938*. Praha: Libri, 2000. 571 s. ISBN 80-7277-027-6.
8. KLIMEK, A., KUBŮ, E. *Československá zahraniční politika 1918 – 1938*. Praha: ISE, 1995. 115 s. ISBN 80-85241-88-9.
9. KVAČEK, R. *Dějiny Československa 1648-1918*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. 243 s. ISBN 80-86287-48-3.
10. MASARYK, T. G. *Cesta demokracie*. Masarykův ústav, 2003. 80-86495-14-0.
11. MILLER, D. E. *Antonín Švehla - mistr politických kompromisů*. Praha: Argo, 2001. 359 s. ISBN 80-7203-366-2.
12. NOVÁK, O. *Henleinovci proti Československu*. Praha: Naše vojsko, 1987. 235 s.
13. PEJČOCH, I. *Armády českých politiků*. Cheb: Svět křídel, 2009. 162 s. ISBN 80-86808-60-4.
14. RÁDL, E. *Válka Čechů s Němci*. Praha : Melantrich, 1993. 295 s. ISBN 80-7023-147-5.
15. RICHTER, K. *Sudety*. Praha: Fajma, 1994. 199 s. ISBN 80-85374-22-6.

16. SEIBT, F. *Německo a Češi*. Brno: Centa, 1996. 464 s. ISBN 80-200-0577-3.
17. SLÁDEK, M. *Němci v Čechách*. Praha: Pragma, 2002. 205 s. ISBN 80-7205-901-7.
18. URBAN, O. *České a slovenské dějiny do roku 1918*. Praha : Svoboda, 1991. 263 s.

Elektronické zdroje

1. LUCEMBURSKÝ, V. *Dekret Kutnohorský* [online]. [cit. 21-3-2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskaliteratura.cz/dok/dekret.htm>>
2. VYKOUPILOVÁ, L. *Ecce Homo – Pařížská mírová konference* [online]. [cit. 13-4-2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.rozhlas.cz/brno/upozornujeme/zprava/533922>>
3. MASARYK, T. G. *Zákon č. 12/1920 sb.* [online]. [cit. 19-4-2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.nssoud.cz/historie/ustava.pdf>>
4. SOVADINA, J. *Locarnské smlouvy* [online]. [cit. 21-3-2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek-locarnske-smlouvy-16-10-1925-176>>

ABSTRAKT

RYČL, L. *Problematika československo-německých vztahů v období První Československé republiky : bakalářská práce*. Příbram: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2009. 60 s. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Štěpán Strnad.

Klíčová slova: Beneš, Československo, Češi, demokracie, Henlein, hospodářská krize, iredentismus, menšiny, národ, nacionalismus, nacismus, Němci, Německo, Mnichovská dohoda, pohraničí, politika, Sudety

Bakalářská práce se zabývá vývojem vztahů mezi německým a českým etnikem žijícím na historickém území Čech v období První Československé republiky. Snaží se objasnit důvody, které vedly k tragickému vyvrcholení událostí v roce 1938. Zásadním předmětem zkoumání je nalézt uspokojivé odpovědi na otázky: Byly národnostní otázky v Československu řešeny správně? Byla německá menšina skutečně utlačovaná? Zradily nás evropské mocnosti? Prostředkem k odpovědi na tyto otázky je podrobná analýza tohoto problému.

ABSTRACT

RYČL, L. *Problems of Czechoslovak-German Relations During the First Republic of Czechoslovakia : bakalářská práce. Příbram: The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2009. 60 p. Supervisor: Mgr. Štěpán Strnad*

Key words: Beneš, Czechoslovakia, Czech, democracy, Henlein, economic crisis, irredentism, minority groups, nation, nationalism, nazism, Germans, Germany, Munich diktat, border, Politics, Sudetenland.

Bachelor thesis deals with the evolution of relationships between German and Czech ethnic groups living on the Bohemian historical territory during the First Czechoslovak Republic. The work is trying to demonstrate the reasons which led to the tragical culmination of the events in the year 1938. The basic aim is finding of favourable answers to the following questions: Were the problems of nationhood properly solved in Czechoslovakia? Was the German national minority really oppressed? Have the European powers forsaken us? The instrument for reaching of the answers is the detailed analysis of the above mentioned problems.